

Sirpa Niemikorpi & Tiina Pyykkö

NAISTEN KOKEMUKSIA ASUNNOTTOMUUDESTA

NAISTEN KOKEMUKSIA ASUNNOTTOMUUDESTA

Sirpa Niemikorpi & Tiina Pyykkö
Opinnäytetyö
Syksy 2022
Sosiaali-alan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t): Niemikorpi Sirpa ja Pyykkö Tiina

Opinnäytetyön nimi: Naisten kokemuksia asunnottomuudesta

Työn ohjaaja(t): Harriet Tervonen ja Liisa Seppänen

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Syksy 2022

Sivumäärä: 51 + 3 liitettä

Tutkimuksemme tarkoituksena oli kuvailla naisten kokemuksia asunnottomuudesta. Tavoitteena oli saada haavoittuvassa asemassa olevien naisten ääni kuuluviin ja heidän kokemuksensa kautta tuottaa tietoa opinnäytetyömme toimeksiantajille Kenttätien palvelukeskukselle sekä ASTE- hankkeelle. Toimeksiantajamme voivat hyödyntää tutkimuksessamme tuotettua tietoa asunnottomuuspalveluita ja -työn kehittämistä ajatellen.

Tietoperustassa käsitelimme asunnottomuutta yleisellä tasolla sekä avasimme käsitteitä, jotka liittyvät naisten asunnottomuuden ilmiöön. Tutkimuksemme toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla ja saatu aineisto analysoitiin teemoittamalla.

Tuloksista kävi ilmi, että piiloasunnottomuus oli naisten kokemuksissa tyypillisin asunnottomuuden muoto ja majapaikkaa vaihdettiin mieluummin kuin, että olisi hakeuduttu esimerkiksi Kenttätien palvelukeskukseen. Tuloksissa nousi myös esille vahva häpeän kokemus asunnottomuuteen liittyen. Tutkimuksemme keskeisenä johtopäätöksenä on, että naisille tyypillistä piiloasunnottomuutta pitkittävät muun muassa majapaikasta toiseen siirtyminen, ennakkoluulot ja asenteet asunnottomuuspalveluita kohtaan, huonot kokemukset palveluista sekä turvallisen matalan kynnyksen paikan puuttuminen. Toisena johtopäätöksenä on, että asunnottomuus aiheuttaa varsinkin häpeää, mutta myös ahdistuksen ja pelon tunteita, joita koetaan suhteessa itsen, toisiin ihmisiin sekä erilaisiin tilanteisiin ja paikkoihin.

Tutkimuksestamme ilmeni, että asunnottomat naiset tarvitsevat vain heille suunnattuja asunnottomuuspalveluita ja vain naisille tarkoitettua, turvallisen matalan kynnyksen paikan. Näin ollen kehitysehdotuksemme on tällaisen paikan perustaminen. Sen avulla naisten piiloasunnottomuus ja siihen liittyvät kuormittavat tekijät saataisiin vähenemään ja naiset saisivat tarpeenmukaista apua ja tukea. Tämä ennaltaehkäisisi ongelmien kasautumista yksilöille ja vähentäisi sekä sosiaali- että terveydenhuollon kuormitusta. Jatkotutkimusehdotuksena esitämme naisten asunnottomuuden tutkimista työntekijöiden näkökulmasta sekä asunnottomien naisten näkemyksiä siitä, millaisia avun ja tuen tarpeita heillä on ja minkälaisia palveluita heille tulisi tarjota.

Asiasanat: asunnottomuus, naisten asunnottomuus, nais erityisyys, piiloasunnottomuus, häpeä

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Author(s): Niemikorpi Sirpa and Pyykkö Tiina
Title of thesis: Women's experiences of homelessness
Supervisor(s): Harriet Tervonen and Liisa Seppänen
Term and year when the thesis was submitted: Fall 2022
Number of pages: 51 + 3 appendices

The purpose of our thesis was to describe women's experiences of homelessness. The aim was to make women's who are in a vulnerable social standing voice heard and through their experiences to provide information for our thesis subscriber organization Kenttätie Service Centre and the ASTE-project. The knowledge gained from women's experiences can be used by the subscriber organization to develop housing services.

In the data base, we covered homelessness at a general level, as well as opened concepts related to the phenomenon of female homelessness. Our research was conducted as a qualitative study. The data from the study were collected by using semi-structured interviews.

The results showed that hidden homelessness was the most typical form of female homelessness. Women changed places of accommodation rather than seeking help from the Kenttätie Service Centre. The results also highlighted a strong experience of shame in relation to homelessness. The central conclusion of our thesis is that hidden homelessness of women is prolonged by factors such as moving from one place to another, prejudices and attitudes towards homelessness services, poor experience with services and the lack of a safe place where it's easy to come. The second conclusion is that homelessness causes not only shame, but also feelings of anxiety and fear that are experienced in relation to oneself, other people and different situations and places.

Our research revealed that homeless women need a place that is intended for women only. Therefore, our development proposal is to set up such a place. It would help to reduce women's hidden homelessness and the burdening factors which are associated to it. The place would provide necessary help and support for women. This would prevent the build-up of problems for individuals and increase the burden on both social and health care. As a further research topic, we propose a study of women's homelessness from the perspective of employees. Another proposal is a study of the needs of assistance and support that homeless woman have and what kind of services should be provided to them.

Keywords: homelessness, women's homelessness, hidden homelessness, shame

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	ASUNNOTTOMUUS	8
2.1	Määritelmä ja tilastot.....	9
2.2	Asumissosiaalinen työ.....	9
2.3	Oulu ja asunnottomuus.....	11
3	NAISERITYISYYS ASUNNOTTOMUUDESSA.....	13
3.1	Naiserityisyys käsitteenä	13
3.2	Piiloasunnottomuus	15
3.3	Naisen häpeä.....	16
3.4	Asunnottoman naisen äitiys	18
3.5	Kodin merkitys	19
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
4.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys	21
4.2	Tutkimusmetodologia ja tutkimusmenetelmät	21
4.3	Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu	23
4.4	Aineiston analysointi.....	24
4.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	25
5	NAISTEN KOKEMUKSIA ASUNNOTTOMUUDESTA.....	27
5.1	Piiloasunnottomuus	27
5.2	Vaikeat tunteet	29
5.3	Asunnottoman naisen äitiys	31
5.4	Kodin merkitys	32
5.5	Naisten oma paikka	33
5.6	Kokemukset palveluista.....	34
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	36
6.1	Piiloasunnottomuutta pitkittävät tekijät.....	36
6.2	Asunnottomuuden aiheuttamat tunteet.....	38
7	POHDINTA	41
	LÄHTEET.....	45
	LIITTEET	52

1 JOHDANTO

Asunnottomuus Suomessa on keskittynyt isoihin kaupunkeihin ja kasvukeskuksiin. Yli puolet asunnottomuutta kokevista on pääkaupunkiseudulla ja huomattava määrä asunnottomia on myös Tampereella, Turussa, Jyväskylässä, Kuopiossa, Lahdessa sekä Oulussa. Asunnottomuuteen suhtautuminen on muuttunut merkittävästi vuosikymmenten aikana, sillä asunnottomuutta ei enää ajatella huonotapaisuutena, vaan huono-osaisuutena. Se on yhteiskunnallinen ongelma, jonka perimmäisiä syitä ovat väestönkasvu ja kaupungistuminen, talouden suhdannevaihtelut ja eriarvoisuus. Myös kohtuuhintaisten asuntojen puute sekä suuret asumiskustannukset ovat osalla asunnottomuuteen johtavia syitä. (Lehtonen & Salonen 2008, 15; Erkkilä 2017, 308; Vailla vakinaista asuntoa ry 2022.)

Vaikka Suomi on ainoana Euroopan maana onnistunut vähentämään asunnottomuutta, on naisten suhteellinen osuus asunnottomista kasvanut 2000-luvulla. Asunnottomia naisia oli vuonna 2021 891 henkilöä, mikä vastaa 23 prosenttia kaikista asunnottomista. Etenkin naisilla piiloasunnottomuus on merkittävässä roolissa ja se vaikuttaa siihen, että heidän asunnottomuutensa on näkymättömyyttä. (Granfelt 2018, 62; Kaakinen 2020, 9; Lehtonen & Azeem 2020, 14; Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskus 2022). Tämän lisäksi naisten asunnottomuuteen liittyy monia muitakin erityispiirteitä, kuten väkivaltaa ja hyväksikäyttöä. Myös pelko, häpeä ja rikottu äitiys varjostavat asunnottoman naisen elämää. Asunnottomien palvelut ovat kehittyneet miesten tarpeita vastaavaksi, eikä naisilla ole esimerkiksi Oulussa pelkästään heille suunnattua turvallista paikkaa mihin mennä.

Tutkimuksemme tarkoituksena oli kuvailla asunnottomien tai asunnottomuuden läpikäyneiden naisten kertomusten pohjalta heidän kokemuksiaan asunnottomuudesta. Koska Suomessa on tuotettu asunnottomien naisten kokemuksiin perustuvaa tutkittua tietoa varsin vähän, oli tavoitteenamme tuoda kuuluviin naisten ääni ja kokemukset aiheesta. Opinnäytetyömme toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa aineisto kerättiin haastattelemalla asunnottomia tai asunnottomuuden kokeneita naisia teemahaastattelun menetelmää käyttäen. Tavoitteena oli naisten kokemusten avulla tuottaa tietoa yhteistyöorganisaatiolle, jota se voi hyödyntää asunnottomuuspalveluiden ja -työn kehittämistä ajatellen. Tutkimusprosessin tavoitteena oli myös kehittää työelämävalmiuksiamme sekä ammatillista kasvuamme, joka perustui sosiaalialan kompetenssien osaamiseen. Tutkimuksemme korostui erityisesti eettinen osaaminen, sillä tutkimuksemme edellytti eettistä osaamista

aiheen arkaluontoisuuden vuoksi. Tutkimuksessamme nousi esiin myös kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, sillä tutkimuksemme toi esille haavoittuvassa asemassa olevien ja vaiennettujen ihmisten äänen.

Tutkimuksemme yhteistyötahoina toimi Oulun kaupungin päihdeasumispalvelut (Kenttätien palvelukeskus) sekä alle 30-vuotiaille asunnottomille suunnattu ASTE-hanke. Heidän kanssaan saimme nopeasti ideoitua opinnäytetyömme aiheen naisten kokemuksista asunnottomuudesta sekä siihen liittyvistä nais erityisistä piirteistä, sillä he olivat erittäin kiinnostuneita aiheesta sen ajankohtaisuuden vuoksi. Y-Säätiön koordinoima NEA – nais erityisyys asunnottomuustyössä -hanke oli vastikään loppunut. Hanke oli valtakunnallinen ja sen päätavoitteena oli naisten asunnottomuuden poistaminen sekä ilmiönä nostaa naisten asunnottomuus esille. (Y-Säätiö 2022.) NEA-hankkeen innoittamina nais erityisyyden teeman tutkiminen oululaisessa ASTE-hankkeessa kiinnosti erittäin paljon sekä yhteistyötahoa että meitä opiskelijoita.

2 ASUNNOTTOMUUS

Ihmisen perustarpeisiin kuuluvat asunto ja asuminen. Asunnottomuus tekee elämänhallinnasta vaikeaa ja puutteet elämänhallinnassa vaikeuttavat selviytymistä itsenäisestä asumisesta. Asumisen ongelmiin kietoutuu usein myös muita ongelmia. Asunnottomuuden riskitekijöitä yksilötasolla ovat päihde- ja mielenterveysongelmat, rikollisuus, oppimisvaikeudet, arjen heikot taidot, puuttuvat lähi-suhteet, erilaisissa laitoksissa eläminen (vankila, psykiatrinen sairaala ja lastenkoti), koulun keskeyttäminen sekä ongelmat perheessä. (Lehtonen & Salonen 2008, 10, 30; Saari 2015, 143.) Heikoimmassa asemassa olevien ihmisten riski joutua asunnottomaksi kasvaa tilanteessa, jossa yhteiskunta ei kykene ennakoimaan ja vastaamaan kasvavaan asunnontarpeeseen ja asuntomarkkinat kiristyvät. Asumiskustannusten jatkuva nousu ja viimesijaisen sosiaaliturvan alhainen taso aiheuttavat sen, että asunnottomilla ei ole välttämättä varaa vuokrata asuntoja. Se, millaista tukea yhteiskunta tarjoaa asunnottomille ja asunnottomuusuhan alla oleville, vaikuttaa asunnottomien määrään ja asunnottomuuden keston pitkittymiseen. (Saari 2015, 140; Asunto ensin 2018.)

Pitkittynyt köyhyys ja siihen liittyvät muut hyvinvoinnin vajeet ja ongelmat saavat aikaan kasautunutta huono-osaisuutta eli marginalisaatiota. Huono-osaisuudesta voidaan puhua myös yleisluonteisesti syrjäytymisenä. Huono-osaisuuden ydin on köyhyydessä, sosiaalisessa ja taloudellisessa eriarvoisuudessa ja ne pohjautuvat yhteiskunnallisiin perusrakenteisiin sekä niitä ylläpitäviin asenteisiin ja arvoihin. Osattomuus, peruskoulun keskenjääminen, työttömyys, osatyökykyisyys tai työkyvyttömyys, huostaanotot sekä asunnottomuus liittyvät vahvasti huono-osaisten elämään. Asunnottomuus ja mielenterveyden ongelmat sekä päihteenkäyttö voivat kytkeytyä syvään huono-osaisuuteen ja kaikkein huono-osaisimpia Suomessa ovat muun muassa pitkäaikaisasunnottomat sekä huumeiden käyttäjät. Kasautuva huono-osaisuus ja pitkittynyt köyhyys voivat olla ylisukupolvisia ja tällaisesta kierteestä voi olla vaikea päästä pois. Erityisesti päihde-, mielenterveys- ja asunnottomuuspalveluissa kohdataan huono-osaisuutta. (Pohjola 2016, 87–88, 96; Juhila 2018, 211–212; Saari, Eskelinen & Björklund 2020, 21.)

2.1 Määritelmä ja tilastot

Asunnottomaksi määritellään ihmiset, joilla ei ole omaa vuokra- tai omistusasuntoa, vaan he elävät joko ulkona, porrashuoneissa tai niin sanotuissa ensisuojuissa. Asunnottomaksi luokitellaan myös ne ihmiset, jotka elävät esimerkiksi asuntoloissa, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa sekä tuttavien tai sukulaisten luona asunnon puutteen vuoksi. Myös vapautuvat vangit, joilla ei ole tiedossa asuntoa, luetaan asunnottomiksi. Henkilö määritellään pitkäaikaisasunnottomaksi silloin, kun asunnottomuus on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä yli vuoden mittaiseksi asumisratkaisujen toimimattomuuden ja sopivien tukipalveluiden puuttumisen takia sekä asumista vaikeuttavien terveydellisten tai sosiaalisten (velka-, mielenterveys- tai päihdeongelma) syiden vuoksi. Pitkäaikaisasunnottomaksi katsotaan myös henkilö, joka on ollut viimeisen kolmen vuoden aikana toistuvasti asunnottomana. (Saari 2015, 23; Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2021.)

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) on tehnyt kuntien asunnottomuuteen liittyen selvityksen vuonna 2022 ja siinä tarkastellaan vuoden 2021 asunnottomuuslukuja. Selvityksen mukaan Suomessa oli vuoden 2021 marraskuussa 3948 yksinelävää asunnotonta, joista naisia oli 891. Asunnottomien määrä väheni vuoteen 2020 verrattuna, mutta pitkäaikaisasunnottomien määrä kuitenkin lisääntyi. Pitkäaikaisasunnottomia oli 1318, joka oli 264 henkilöä enemmän kuin edellisellä vuonna. Naisten osuus pitkäaikaisasunnottomien määrästä oli 321, joka oli 24 % asunnottomista. Oulussa oli asunnottomia yksinasuvia vuoden 2021 marraskuussa 114, joka oli kolme vähemmän kuin edellisellä vuonna. Asunnottomia naisia oli 13. Oulussa pitkäaikaisasunnottomien määrä lisääntyi kahdeksalla henkilöllä edellisestä vuodesta ja heitä oli 52. Pitkäaikaisasunnottomien määrän lisääntymisen taustalla oli asiakkaiden asuttamisen vaikeus sekä asiakkaiden elämän haasteiden moninaisuudet. Vuoden 2021 aikana asunnottomaksi joutuneita henkilöitä oli yli puolet Oulun asunnottomista. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2021; Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2022.)

2.2 Asumissosiaalinen työ

Granfeltin & Turusen (2021, 12) mukaan asumissosiaalinen työ on asunnottomuuden vastaista työtä, joka kohdistuu asumista vaarantaviin terveydellisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin tekijöihin. Työtä tehdään asunnottomuusuhan alla elävien, asunnottomien sekä aikaisemmin asunnottomuuden kokeneiden parissa. Asunnottomuuden ennaltaehkäisy, asunnottomuuden poistaminen sekä

pysyvän asumisen turvaaminen ovat muun muassa asumissosiaalisen työn tavoitteita. Asumissosiaalista työtä voidaan tehdä ammattilaisen ja asukkaan välisenä vuorovaikutustyönä, mutta työ voi myös kohdentua monialaisena verkostotyönä rakenteelliseen asumiseen tai palvelujärjestelmän epäkohtien poistamiseen ja kehittämiseen. Karppisen (2020, 8) mukaan asunnottomuuden ennaltaehkäisevää työtä voidaan tehdä sekä asiakkaan asumisen että asunnottomuuden aikana. Asunnottomaksi ajautumisen ehkäiseminen on asumisen aikana toteuttavan ennaltaehkäisy tavoitteena. Käytännössä se tarkoittaa asumisen turvaamista esimerkiksi puuttumalla vuokratiloihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä tukemalla asiakasta vuokranmaksun hoitamisessa. Asunnottomuuden aikana pyritään siihen, ettei asunnottoman tilanne pahenisi ja ennaltaehkäisevä työ on tällöin esimerkiksi yösijan järjestämistä sekä asunnottoman terveydestä ja perustarpeista huolehtimista. Asunnottomuuden jälkeisessä vaiheessa pääpaino ennaltaehkäisevässä työssä on estää asunnottomuuden uusiutuminen, sekä vahvistaa asukkaan ympäröivään yhteisöön kiinnittymistä.

Asumissosiaaliseen työhön liittyy vahvasti Asunto ensin -malli. Fredriksson ja Kaakinen (2018, 113–114) sekä Hyväri (2016, 116) avaavat kyseistä mallia ja sen taustoja. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmassa PAAVO I (2008–2011) määriteltiin ensimmäistä kertaa Asunto ensin -periaate, jonka avulla haluttiin varmistaa, ettei asunnon saaminen jää kiinni esimerkiksi velkaantumisesta, päihteiden käytöstä tai rikoksista. Asunto ensin -mallin syntyyn ja sisältöön vaikuttivat asunnottomuuspolitiikan haasteet eli asuntolakysymykset ja pitkäaikaisasunnottomuuden sitkeys. Asunnottomuuden helpottamiseksi kehitettiin asumispalveluja, ja sen sosiaalipoliittisena taustatekijänä oli pyrkimys vähentää laitospaikkoja ja laitospaikkaisia ratkaisuja sekä asuttaa erityisryhmiä normaaleihin asuin- ja elinympäristöihin.

Asunto ensin – mallin keskeisenä ajatuksena on, että asunto on ensimmäinen ja tärkein lähtökohta sille, että moniongelmaiset ihmiset saavat elämänhallintakykynsä palautettua. Asunnon saaminen helpottaa muiden asioiden ja ongelmien järjestelmistä. Mallin tavoitteena on, että asunnottomuusuhan alla olevat sekä pitkäaikaisasunnottomat pääsevät muuttamaan suoraan pysyvään kotiin ilman väliaikaisia asumisratkaisuita ja asumisen perusteena on tavallisen vuokrasopimuksen laatiminen. Asukasta veloitetaan, että hän sitoutuu moniammatillisen tiimin tai asumisen ohjaajan tekemiin kotikäynteihin, mutta muut hoitoon tai kuntoutukseen liittyvät asiat ovat vapaaehtoisia. (Kettunen 2007, 387; Raitakari & Günther 2015, 70.) Karppinen (2020, 7) painottaa, että asiakkaan asunnon järjestämisen ja asumisen turvaamisen rinnalle tulee asiakkaalle tarjota kaikki palvelut, joita hän tarvitsee.

Voutilainen (2018, 179, 188) nostaa esille ihmisarvon puolustamisen Asunto ensin -mallin eettisenä perusteluna sekä mallin suhteen yhteiseen hyvään. Yhteinen hyvä saavutetaan sillä, että aiemmin yhteiskunnan reunoilla eläneiden ihmisten asemaa vahvistetaan hoivan ja tuen avulla. Tämän johdosta he voivat nousta juridisesti ja yhteiskunnallisesti vastuullisiksi kansalaisiksi ja näiden lisäksi kantaa vastuuta myös itsestään ja yhteisöstään. Suomessa Asunto ensin -mallin omaksuminen on merkinnyt muutosta yleisissä ajattelutavoissa, työorientaatioissa sekä yksilön oikeuksissa ja vastuissa. Asunto ensin -periaatteen tueksi on laadittu laatusuositukset, jotka painottavat itsenäisen asumisen mahdollistamista, asiakkaan valinnanvapautta ja vaikutusmahdollisuuksia, voimaantumista ja kuntoutumista sekä yhteisöihin ja yhteiskuntaan kiinnittymisen merkitystä. Hoidollisena lähestymistapana on haittojen vähentäminen ja se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että riittävänä tavoitteena voi olla päihdeiden käytön ja psykiatristen oireiden aiheuttamien haittojen vähentäminen asumisen turvaamiseksi. Palveluista kieltäytyminen ei saa vaikuttaa asunnon saamiseen tai asumisen jatkuvuuteen. (Karppinen 2020, 7)

2.3 Oulu ja asunnottomuus

Oulussa toimii Kenttätien palvelukeskus, joka järjestää päihdeasiakkaille tai muuten asunnottomille ihmisille inhimillisen perusasumisen, kuntoutuksen sekä siellä luodaan edellytykset normaaliin asumiseen ja elämiseen. Palvelukeskuksessa on asiakaspaikkoja yhteensä 38, joista 29 paikkaa on asunto-osastolla 1–4 hengen huoneissa ja 9 paikkaa yhteismajoituksessa. Päihdeasumispalveluihin hakeudutaan erityisryhmien palveluohjauksen tai hyvinvointikeskusten sosiaalityön kautta, mutta Kenttätien tilapäismajoitukseen voi hakeutua myös itsenäisesti ilman, että on ennakkoon ilmoittanut tulostaan. Kenttätien palvelukeskuksen tiloissa toimii myös päiväkeskus Huili, joka on kohtaamispaikka oululaisille asunnottomille. Huilissa asiakas voi muun muassa syödä, peseytyä ja pestä pyykkiä, osallistua toiminnallisiin ryhmiin sekä saada ohjausta ja neuvontaa asioiden hoitamiseen. Sosiaalityöntekijä ja sairaanhoitaja ovat paikalla viikoittain ja Huilissa voi asioida myös nimettömänä. (Oulun kaupunki 2022a.)

ASTE - Asunnottomien sosiaali- ja terveystalveluiden kehittämishankkeen kohderyhmänä on 18–30-vuotiaat asunnottomat oululaiset, joilla on vakava päihdeongelma eivätkä he ole palveluiden tavoitettavissa. Hankkeen tavoitteena on muun muassa kehittää asiakaslähtöisiä, Asunto ensin -periaatteet huomioon ottavia sosiaali- ja terveystalveluja sekä matalan kynnyksen helposti lähes-

tyttäviä palveluja. Hankkeen työntekijät auttavat asunnon hakemiseen liittyvissä asioissa sekä auttavat ja ohjaavat asiakasta palveluiden piiriin. Hankkeen työntekijät toimivat Kenttätien palvelukeskuksessa, päiväkeskus Huilissa sekä keskustan alueella jalkautuen asiakkaiden piiriin. (Oulun kaupunki 2022.) ASTE-hankkeen tavoitteena on myös Huilin toiminnan kehittäminen, yhteistyön kehittäminen olemassa olevien liikkuvien palveluiden kanssa asiakkaiden tavoittamiseksi sekä tiiviin asumisen tuen tuottaminen hankkeen aikana asutetuille ihmisille kaupungin palveluiden ja järjestöjen kanssa (Asunto ensin 2018). Marraskuuhun 2021 mennessä hankkeen avulla on saatu tavoitettua sosiaali-, terveys- ja asumispalveluiden piiriin yli 100 kohderyhmään kuuluvaa henkilöä ja asutettua 24 asunnotonta henkilöä Asunto ensin -periaatteen mukaisesti (Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskus 2022).

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman AUNE:n (2016–2019) aikana Oulu keskittyi päihdepalvelujen kehittämiseen sekä mahdollisimman normaalien asumisratkaisujen tarjoamiseen erityisryhmille. Keskeisimpänä asunnottomuutta ennaltaehkäisevänä tuloksena oli välivuokrauksen toimintamallin kehittäminen ja käyttöönotto. Välivuokrauksen avulla kaupunki vuokrasi 150 asuntoa yksityisiltä asunnon omistajilta ja jälleenvuokrasi niitä myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneille sekä muille asunnottomille, jotka eivät muuta kautta saaneet asuntoa. Asukkaille annettiin vahva tuki ohjaajapalveluista sekä kotoutumisen tuki maahanmuuttajapalveluista. Kenttätien palvelukeskuksen toimintaa kehitettiin niin, että se vastaisi entistä paremmin asiakkaiden kuntoutumiseen ja yksilöllisiin tarpeisiin, jotta itsenäinen eläminen tulevaisuudessa onnistuisi. Ohjelman aikana avattiin avoin kohtaamispaikka Huili palvelukeskuksen yhteyteen ja tämän lisäksi Oulussa kehitettiin myös ennaltaehkäiseviä työtapoja. Niitä olivat muun muassa ilmoitus- ja yhteistyökäytäntöjen kehittäminen Kansaneläkelaitoksen (Kela) kanssa, asumisen ohjauksen ja sosiaalisen kuntoutuksen yhteistyö sekä asumiseen liittyvän neuvonnan liittäminen osaksi kolmen asumisneuvonnan yhteyshenkilön työnkuvaa. (Karpainen 2020, 22.; Oulun kaupunki 2022b.)

3 NAISERITYISYYS ASUNNOTTOMUUDESSA

Toisin kuin useimmissa Euroopan maissa Suomessa asunnottomuus on vähentynyt jo usean vuoden ajan. Tämän kehityksen on mahdollistanut yhteistyö eri toimijoiden kesken ja se on konkreetisoitunut systeemisenä muutoksena palvelujärjestelmässä, jossa tilapäiset asumisratkaisut ovat siirtyneet Asunto ensin -periaatteen mukaisesti normaaleihin vuokrasuhteisiin perustuviin asumisratkaisuihin, jotka ovat pysyväisluonteisia. Kuitenkin asunnottomien naisten kannalta katsottuna kehitys ei ole ollut niin suotuisaa, sillä asunnottomien naisten määrä on pysynyt viimeisen kymmenen vuoden ajan lähes samalla tasolla. Yleisen asunnottomuuden vähenemisen myötä naisten suhteellinen osuus asunnottomista on kasvanut. (Kaakinen 2020, 9.) Granfelt (2004, 199) toteaa, että katuasunnottomuus on ollut ennen miesten asunnottomuutta, mutta se on viime vuosina lisääntynyt erityisesti nuorten humeriippuvaisten naisten asunnottomuuden muotona. Lehtonen ja Azeem (2020, 14) kirjoittavat, että asunnottomat naiset ovat työntekijöiden mukaan entistä nuorempia ja huonokuntoisempia ja heidän tavoittamisensa on vaikeaa. Heidän mukaansa suurin osa asunnottomista on miehiä, jolloin asunnottomien palvelut ovat kehittyneet vastaamaan asunnottomien miesten tarpeita, ja naisten tarpeet ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Uusia lähestymistapoja tarvitaan naisten kanssa työskentelyyn, jotta naisten asunnottomuus saadaan vähenemään.

3.1 Naiserityisyys käsitteenä

Karttunen (2019, 58) toteaa nais erityisyyden käsitteen määrittelyn ongelmalliseksi, sillä sitä ei voi määrittellä yksiselitteisesti. Epäselvyyttä luo käsitteen käytön moninaisuus. Naiserityisyydestä puhuttaessa voidaan viitata muun muassa ammatilliseen orientoitumistapaan, tiettyihin työmenetelmiin tai ideologisesti sävyttyneeseen ajattelumalliin. Karttunen toteaa viitatessaan Kaskutakseen (2005) ja Brideen (2001), että jonkin työmuodon pelkkä nimeäminen nais erityiseksi tai se, että asiakkaat sekä työntekijät ovat naisia, eivät riitä kriteereiksi nais erityisyydelle.

Naiserityisen työskentelyorientaation mainitsee Granfelt (2020, 18–19), jonka mukaan nais erityiseen työskentelyorientaatioon kuuluu se tavoite, että tiedostetaan työntekijöiden sukupuolen merkitys sekä omataan herkkyyttä naisasiakkaiden erityisten tarpeiden tunnistamiselle. Moniammatillisuus ja monialaisuus ovat edellytyksenä nais erityisessä työssä ja sen myötä siihen kohdistuvassa tutkimuksessa edellytetään monitieteisyyttä. Riskinä nais erityisessä työskentelyorientaatiossa on,

että asunnottomat naiset kategorisoidaan yhdenmukaistavaan muottiin. On tärkeää tiedostaa, että on olemassa hyvin monenlaista asunnottomuutta ja samanlaisilta vaikuttavat tilanteet voivat eri naisten kokemana saada aivan erilaisia merkityksiä.

Haahtela (2015, 21–22) pohtii sukupuolen monimuotoista tulkintaa ja sukupuolen merkityksellistämisen ristiriitaa. Naistyötä ohjaa periaate, jossa sukupuoleen kätkeytyvä erityisyys tulee ottaa huomioon. Tällöin modernin ajattelumallin mukaan naisten oletetaan olevan sukupuolen perusteella samankaltaisia ja jakavan samankaltaisen kokemusmaailman. Kuitenkin postmoderni ajattelutapa korostaa tulkintaa sukupuolen moninaisuudesta. Haahtelan tulkinnan mukaan nämä kaksi seikkaa eivät naistyössä kuitenkaan ole ristiriidassa keskenään, sillä naistyön lähtökohtana ovat naisten kokemukset ja niistä syntynyt kollektiivinen perusta. Naiset kykenevät ymmärtämään paremmin asunnottomuuteen liittyviä kokemuksiaan yhteisestä lähtökohdasta käsin saaden samalla toisistaan keskinäistä tukea. Naista ei kohdata naistyössä sukupuolettomana, mutta hänelle ei tarjota myöskään perinteisiä sukupuoleen liittyviä äidin ja puolison rooleja, vaan hänet otetaan vastaan omanlaisenaan naisena. Nais erityisyydessä onkin kyse sensitiivisestä työotteesta, jossa naisen ei tarvitse identifioitua tiettyyn sukupuoleen, vaan hän voi määrittellä itsensä sellaiseksi, kuinka haluaa (Peltola 2021).

Salovaara (2019, 24–25) on tutkinut nais erityisyyttä päihdeidenkäytön ja rikosseuraamusten näkökulmasta. Salovaara toteaa, että ne kulttuurit ja institutionaaliset tavat toimia, jotka yhteiskunnassa vallitsevat, ovat rakentuneet miestapaisen toiminnan kautta ja miesten tarpeet huomioon ottaen. Päihdeidenkäyttökulttuureissa ja rikosseuraamuksissa vallitsee miesenemmistö, mikä on osaltaan saattanut vaikuttaa tähän. Kun ymmärretään naisten toiminta ja tarpeet osittain erilaisiksi, mutta miestapaisen toiminnan rinnalla tasa-arvoisiksi, luodaan näin lähtökohta nais erityisyydelle ja sen huomioimiselle. Nais erityisyys on sitä, että ymmärretään sukupuolen merkitys sekä huomioidaan, tuetaan ja hyväksytään naistapainen toimijuus. Se on myös pyrkimystä ymmärtää naisten köyhyyttä, altistumista väkivallalle, yhteiskunnallista asemaa ja odotuksia, jotka kohdistuvat naisten hoivarooliin sekä sitä moninkertaista leimaavuutta, jotka päihdeongelmat ja etenkin rikollisuus naisille aiheuttavat. (Granfelt 2020, 24.)

3.2 Piiloasunnottomuus

Naisten asunnottomuutta voi kuvailla monimuotoiseksi, sillä sama nainen saattaa olla lyhyen ajan sisällä eri tavoin asunnoton. Naisten asunnottomuudelle on kuitenkin tyypillistä sen näkymättömyys, sillä naiset majoilevat yleensä tilapäisten miestuttavien, ystävien tai sukulaisten luona eivätkä niinkään kaduilla tai muissa julkisissa paikoissa ja sen vuoksi heitä saattaa olla vaikea löytää. Asuminen ystävien ja sukulaisten luona tarkoittaa toisten tavaroiden käyttämistä ja toisten paikoissa oleilua ja se on lähtökohtaisesti nöyryyttävää eikä hetkellinen majoipaikka kuitenkaan tarjoa omaa kotia ja rauhaa. Piiloasunnottomuuden vuoksi sosiaaliset suhteet ovat alttiina ristiriidoille, ja yksityisyyden kannalta piiloasunnottomuus on erittäin ongelmallinen ratkaisu sekä asunnon tarjoajalle että asunnottomalle naiselle. Naisten piiloasunnottomuus ei tule välttämättä koskaan rekisteröidyksi, vaikka se kestäisi vuosikausia. (Granfelt 1998, 74; Granfelt 2018, 67; Granfelt & Turunen 2021, 29; Lehtonen 2021, 40; Salovaara 2021, 179–180.) Naisten piiloasunnottomuuden vuoksi naisille suunnattujen asumispalvelujen puutteet jäävät osittain näkymättömiksi ja tämä luo omat haasteensa naisten tarpeista lähteville palveluiden kehittämiseksi. Avun hakemisen ja palveluihin kiinnittymisen esteenä saattaa olla alistavassa parisuhteessa eläminen, häpeän tunne sekä traumatisoituminen. Piiloasunnottomuuden vuoksi naisten asunnottomuus on ilmiönä vaikeasti hallittava ja asunnottomuus usein pitkittyy ongelmien lisääntyessä. (Turunen, 2017; Lehtonen 2020, 40.)

Piiloasunnottomana ollessaan nainen on toisten ihmisten armoilla. Salovaara (2021, 179–180) toteaa, että sillä on suuri merkitys, kenen asuntoon nainen menee. Nais erityisiin piirteisiin asunnottomuudessa liittyy aina hyväksikäytetyksi tulemisen uhka. Seksi voi toimia vaihtokauppana muun muassa yösijaa, rahaa, huumeita tai suojaa vastaan. Hyväksikäytöstä kirjoittaa myös Turunen (2017) ja korostaa sitä, että hyväksikäyttö voi olla hyvinkin raakaa varsinkin nuorten naisten kohdalla heihin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön, raiskauksien ja väkivallan vuoksi. Granfeltin (2020, 23) ja Lehtosen (2020, 37) mukaan väkivalta näyttäytyykin aivan keskeisenä osana naisten asunnottomuutta ja väkivaltaisessa suhteessa saatetaan elää asunnottomuuden uhan pelossa. Granfelt (2018, 67) viittaa Mayockiin, Brethertoniin & Babtistaan (2016) todetessaan, että miehiin verrattuna naiset turvautuvat useammin jo olemassa oleviin tai uusiin ihmissuhteisiin ja ainakin osa suhteista on tuhoisia ja väkivaltaisia. Väkivallalle ovat alttiita erityisesti ne naiset, joiden kodittomuus on toistuvaa tai pitkäkestoista. He ovat kaikkein vaikeimmassa asemassa olevia ja samalla kaikkein haavoittuvimpia naisia, ja väkivaltaiset suhteet yhä vain syventävät heidän alisteista asemaansa ja traumatisoitumistaan. Traumaattiset kokemukset ovat tyypillisiä asunnottomien naisten

elämäntarinoissa. Hyväksikäyttö ja väkivalta sekä muut traumaattiset elämäkokemukset ovat rikoneet naisten rajoja, mikä on aiheuttanut usein rajattomuutta ja tietämättömyyttä siitä, mitä itselle voi sallia tapahtuvan. (Lehtonen 2020, 37.)

Asunnottomuus ilmiönä on hyvin miesvaltainen ja naisten piiloasunnottomuutta lisää se, että heille ei ole omaa, vain naisille suunnattua paikkaa mihin mennä. Naiset jäävät usein taka-alalle kaikille avoimissa kohtaamispaikoissa, sillä niissä vallitsee miehinen kulttuuri niiden miesvaltaisuuden vuoksi. Ongelmana on, että naiset eivät välttämättä edes uskalla mennä paikkoihin, jotka ovat vain miehille tarkoitettuja, sillä hyväksikäyttösuhteiden syntyminen varsinkin nuorten naisten ja vanhempien miesten välillä on riskinä kaikille tarkoitetuissa kohtaamispaikoissa. (Lehtonen 2021, 40.) Selviytyminen vahvasti miesvaltaisissa paikoissa saa naiset omaksumaan erilaisia rooleja. Jotkut ovat syrjäänvetäytyviä ja hiljaisia, toiset laittautuvat naisellisiksi ja kauniiksi, ja jotkut omaksuvat kovan ja äänekkään roolin. Naisen asema miehisessä maailmassa on turvaton ja alistainen, jolloin kovuuden sisäistäminen osaksi omaa identiteettiä saattaa olla ainoa keino selviytyä. Naisellisuudesta ja itsestä huolehtiminen jäävät kadulla toissijaiseksi seikaksi. Kun nainen peittää naiseutensa, saa hän olla paremmin rauhassa miehiltä. Hyväksikäytön riski on suurempi naiseutta korostaessa, mutta toisaalta naiseus toimii kauppatavarana tilanteissa, joissa nainen tarvitsee suojelusta mieheltä. Jotta nainen saisi muun muassa päihteitä tai katon pänsä päälle, joutuu nainen myymään itseään. Alistavat ja väkivaltaiset miessuhteet ovat usein kietoutuneet osaksi asunnottomien naisten elämää heidän tarvitessaan miesten suojelua ja naisten omat tarpeet unohtuvat heidän ollessaan miesten armoilla ja kaltoinkohtelemana. Kuitenkin tällainen epäterve suojelussuhde saattaa olla naiselle parempi vaihtoehto kuin ilman miehen tuomaa turvaa oleminen, jolloin nainen saattaa joutua useiden miesten hyväksikäyttämäksi. Väkivaltainenkin suhde saattaa olla tärkeä selviytymiskeino naiselle, mikä tekee suhteesta irrottautumisen ylivoimaiseksi. (Granfelt 2020, 24; Lehtonen 2020, 38.)

3.3 Naisen häpeä

Kyvyyttömyys sietää ja käsitellä erilaisia tunteita saattaa näyttäytyä asunnottoman naisen tavassa toimia. Niille naisille, jotka ovat tottuneet asunnottomuuteen ja muun elämän kaaokseen, turvattu asuminen ja seesteisyys eivät edusta turvaa, vaan he kokevat hallitsevansa elämäänsä silloin, kun heidän tulee selvitä erilaisten ongelmien kanssa ja olla jatkuvassa valmiudessa. Tällaista tilannetta voidaan kuvailla kaaokseen tottumisella ja valmiustilaan hakeutumisella. Useimmiten tämä sijoittuu

naisen elämässä sellaisiin vaiheisiin, joita on edeltänyt vaikeutunut asunnottomuus ja elämänhallinnan vaikeudet. Kuvailussa tilanteessa naiset usein kieltäytyvät turvatusta asumisesta sekä työn-tekijän avusta. Naisen ei ole kuitenkaan tarkoitus tahallaan vaikeuttaa asumistaan vaan toimintaa ohjaa naisen sietämättömän vaikeaksi muodostuneet tunteet esimerkiksi syyllisyys, häpeä ja pelko. Naisen tavoitteena on hallita vaikeita tunteitaan ja helpottaa vaikeaa sisäistä olotilaa. (Rännäli 2021, 46–47.)

Lehtosen mukaan (2020, 39) asunnottomuus on naisille monestakin syystä erittäin häpeällistä, sillä yhteiskunnassa naisen odotetaan huolehtivan kodistaan, itsestään ja lapsistaan. Asunnottomuus tarkoittaa naiselle epäonnistumista kaikissa näissä odotuksissa. Myös Rännäli (2021, 48) toteaa, että naissukupuoleen kytkeytyy tietynlaiset vaatimukset asumisen ja elämänhallinnan onnistumisesta. Siitä poikkeaminen aiheuttaa naisissa häpeää ja saa heidät piilottelemaan ongelmiaan ja estää heitä hakemasta apua. Häpeän kokemus saattaa jopa lamauttaa naisen ja johtaa toimintakyvyn menetykseen, jolloin tilanne saattaa ajautua kaoottiseksi jopa umpikujaksi. Häpeä on tunteena voimakkaasti sosiaalinen ja siihen liittyy vahvasti ihmisen tulkinnat siitä, mitä toiset ihmiset hänestä ajattelevat ja millaisena hän muiden silmissä näyttäytyy tekemiensä valintojen ja ominaisuuksien vuoksi. Asunnottomaan naiseen kohdistuu usein moninaista stigmaa, sillä päihdeongelma, asunnottomuus, lapsen menettäminen, hyväksikäytettyä oleminen ja esimerkiksi huono hygienia ovat tilanteita, joissa naiset kokevat häpeää. Häpeää aiheuttavat myös muun muassa rahattomuus, nälkä ja riippuvuus muista ihmisistä. Päihderiippuvuus, rikokset ja väkivalta muodostavat naiselle kolminkertaisen häpeäkokemuksen ja se pitää tiukasti kiinni asunnottomuudessa ja syventää sitä entisestään. (Granfelt 2020, 24; Lehtonen 2020, 39; Granfelt & Turunen 2021, 23; Rännäli 2021, 47.)

Lehtosen (2020, 39) ja Rännälin (2021, 48) mukaan myös syyllisyyden tunne ohjaa vahvasti naisen toimintaa vaikeuksien salailuna sekä avun pyytämisen ja vastaanottamisen vaikeutena. Syyllisyys kietoutuu häpeään lailla sosiaaliseen ja kulttuuriseen todellisuuteen liitettyihin odotuksiin ja omaa syyllisyyttä peilataan esimerkiksi yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyin ja rooliodotusten kautta. Naiset kokevat syyllisyyttä erityisesti äitiydessä epäonnistumisesta sekä lapsen huostaanotosta. Granfelt (1998, 143, 145) toteaa, että muun muassa päihdeiden avulla nainen pyrkii selviytymään häpeän, syyllisyyden, vihan ja pelon tunteista, jotka nousevat oman mielen sisältä. Lääkkeillä, alkoholilla ja ylipäänsä päihdeongelmilla on vahva rooli asunnottomien naisten elämässä. Mayockin & Sheridanin (2021, 11) mukaan huumeiden käyttö ja siihen liittyvä riippuvuus on heillä runsasta.

Naisten päihteidenkäytön takana on useasti yksi tai useampi traumaattinen kokemus, joista ulkopuoliset eivät tiedä. Päihteiden avulla yritetään paeta tai piilotella kokemuksia esimerkiksi lähisuhdeväkivallasta.

Karttunen (2019, 36) viittaa Granfeltiin (1998) sekä Mäkirantaan (2005) todetessaan, että naisten päihdeongelmat liittyvät usein perhe- ja ihmissuhteiden ohella koko elämään: taloudelliseen toimeentuloon, asumiseen, fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen sekä väkivaltaan ja rikollisuuteen. Nämä tekijät tuottavat monia psykososiaalisia ongelmia sekä huono-osaisuutta. Naisten päihdeongelmiin liittyy myös seksuaaliselle hyväksikäytölle ja väkivallalle altistumista sekä itsetuhoisuutta. Naisten päihdeongelman kehittymiseen, sosiaaliseen eristäytymiseen, toimintakykyyn sekä avunsaantiin liittyvät vahvasti parisuhteen, väkivallan ja päihdeongelmien muodostama kokonaisuus. (Karttunen 2019, 33.) Naisten päihdeongelmiin suhtaudutaan kielteisemmin ja tuomitsevammin miesten päihdeongelmaan verrattuna, ja päihteitä käyttävää naista kohtaan ollaan paheksuvampia ja heitä moralisoidaan enemmän kuin miehiä. Päihdeongelmaiset naiset tuomitaan huonoiksi äideiksi ja huonoiksi naisiksi ja naiset kokevat tämän vuoksi häpeää ja syyllisyyttä. (Andersson 2019, 117, 120).

3.4 Asunnottoman naisen äitiys

Lehtonen (2020, 38) kirjoittaa asunnottomista äideistä ja hänen mukaansa asunnottomien naisten tarinoissa nousee esille särkynyt äitiys -teema. Se tarkoittaa sitä, että nainen on tullut raskaaksi tilanteessa, jossa lapsen pitäminen ei ole mahdollista tai raskaus on mennyt kesken. Kokemukset ovat hyvin kipeitä ja ne jättävät jälkensä naisiin. Lehtonen nostaa erityisen traumaattiseksi kokemukseksi lapsen huostaanoton, sillä nainen on aina äiti, vaikka huoltajuus on menetetty. Äitiydessä epäonnistuminen on naisille itsearvostusta särkevää ja traumaattista. Jos lapsi on huostaanotettu ja sijoitettu uuteen perheeseen, joutuu biologinen äiti ratkaisemaan suhteensa sijaisäitiin. Se aiheuttaa usein ahdistavan kilpailutilanteen, joka entisestään vahvistaa biologisen äidin huonouden ja äitiyden epäonnistumisen kokemuksia. Äitiys jää osaksi identiteettiä, vaikka lapset otettaisiin huostaan, jonka vuoksi lapsen tapaamisen mahdollisuus tulee taata äidille. (Granfelt 1998, 119, 127; Lehtonen 2020, 38.)

Granfelt (2018, 65, 67–68) viittaa Mayockiin, Brethertoniin & Babtistaan (2016) sekä Pleaceen, Brethertoniin & Mayockiin (2016) kirjoittaessaan kodittomista äideistä ja heidän tilanteestaan palveluissa. Asunnottomuutta ajatellen vaikeimmassa asemassa ovat yksin elävät naiset ja etenkin ne naiset, jotka ovat jostain syystä menettäneet lastensa huoltajuuden. Kodittomiksi äideiksi katsotaan kaikki ne asuntoa vailla olevat naiset, joilla on lapsia, vaikka lapset eivät enää asuisikaan äitinsä kanssa. Ongelmaksi koetaan se, ettei naisten äitistatusta aina tunnusteta eikä siihen sen vuoksi riittävästi vastata asunnottomuuspalveluissa. Niin äitiystutkimuksissa kuin asunnottomuuden tutkimuksissakin kodittomat äidit ovat unohdettuja ja laiminlyötyjä, ja sen vuoksi heidän kodittomuuspoluistaan tiedetään vain vähän. Monet kodittomat äidit elävät sukulaisten ja tuttavien luona ja osa myös erilaisissa asunnottomuuspalveluissa. Mikäli nainen on menettänyt lastensa huoltajuuden, käyttää päihteitä ja elää väkivallan ja rikosten sävyttämää elämää esimerkiksi kaduilla tai tuttavien nurkissa, vaaditaan hänen kodittomuuteensa vastaamiseen moniulotteista, intensiivistä ja pitkäkestoista palvelua. Edellä mainitussa tilanteessa elävää naista kutsutaan marginalisoituneeksi naiseksi ja hänellä voi olla hankaluuksia saada esimerkiksi väkivaltapalveluja ja sen avulla kodittomuuteen kohdentuvaa työskentelyä ennakkoluulojen ja asenteiden vuoksi.

3.5 Kodin merkitys

Kodin ja kodittomuuden käsitteet ovat alkaneet nousta esille aikaisempaa vahvemmin asunnottomuustyössä viime vuosina, kun nais erityisiin piirteisiin on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota. Lähtökohtana naisten asunnottomuuteen kohdentuvassa työssä tulee olla kodin merkityksen tunnustaminen. Kodin tunnun rakentuminen, eli asunnon muodostuminen kodiksi, on keskeisenä tehtävänä nais erityisessä työssä. Myös asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kannalta on tärkeää, että ihminen kiinnittyy asuntoon ja siihen vahvistuu kodin tuntu. Suhde kotiin muodostuu henkilökohtaisesti, eikä kotia voi antaa valmiina kenellekään. (Granfelt 2020, 21.)

Koti on paikka, missä on mahdollisuus toteuttaa itseään ja unelmiaan. Se on paikka, jossa toteutuu turvallisuus, yksityisyys, lepo, oma rauha ja itsemääräämisoikeus. Etenkin turvallisuuden tunteen rakentumiseen kodilla on suuri merkitys. Elämää ei voi unelmoida, suunnitella ja rakentaa eteenpäin ilman tunnetta turvallisuudesta. (Viisanen 2019, 93.) Turvallisen paikan löytyminen mahdollistaa sen, että pystyy pysähtymään ja tarkastelemaan omaa tilannettaan. Tämä ei onnistu kaduilla harhaillessa tai epämääräisissä asunnoissa oleskellessa, sillä silloin nainen on usein jatkuvasti

peloissaan ja varuillaan. Turvallisessa paikassa mahdollistuu myös se, että voi viettää rauhassa aikaa sekä tavata itselleen merkityksellisiä ihmisiä. (Lehtonen 2020, 37.)

Granfelt tuo esille, kuinka tärkeä merkitys kodilla on naiselle – koti tehdään vaikka asunnottomien asuntolan huoneeseen, kun toive omasta kodista vielä on vielä toteutumatta. Elämä ilman omaa kotia tarkoittaa paljon muutakin kuin asunnon puuttumista. Kodin käsite pitää sisällään emotionaalisen, materiaalisen ja sosiaalisen ulottuvuuden ja kodilla on asuntoa syvempi henkilökohtainen merkitys. Koti on autonominen ja yksityinen tila, jossa saa itse määritellä itsensä ja oman tavan olla. Se on omaa persoonallisuutta vastaava tila sekä identiteetin heijastuma ja kodin luomisessa tärkeän merkityksen saavat rakkaat, itselle mieluisat esineet ja huonekalut. Asunto, joka koetaan kauniiksi, hyväkuntoiseksi ja ennen kaikkea turvalliseksi, tuottaa suurta iloa. Kun asunto alkaa hiljalleen muuttua emotionaalisesti omaksi, se muodostuu kodiksi, jolloin siinä halutaan asua pitkään ja siitä halutaan pitää huolta. Jos kodin menettää, on kyse paljon enemmän, kuin asunnon luopumisesta. Jotta asunnosta voisi muodostua paikka, mikä tuntuu kodilta, on kodintunnon perusehtoina asumisen pysyvyys ja turvallisuus. Kodintuntu tarkoittaa sellaista ympäristöä, jossa voi hiljalleen eheytyä ja alkaa arvostamaan itseään sekä suuntautua yhteiskuntaan tavalla, joka on itselle mahdollista. (Granfelt 1998, 107–115, 175; Granfelt 2013, 217; Granfelt 2020, 21; Granfelt & Turunen 2021, 47).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys

Tutkimuksemme tarkoituksena oli kuvailla asunnottomien tai asunnottomuuden läpikäyneiden naisten kertomusten pohjalta heidän kokemuksiaan asunnottomuudesta. Tavoitteena oli naisten kokemusten avulla tuottaa tietoa yhteistyöorganisaatiolle, jota se voi hyödyntää asunnottomuuspalveluiden ja -työn kehittämistä ajatellen. Haimme opinnäytetyöllämme vastausta seuraavaan kysymykseen:

Millaisia kokemuksia naisilla on asunnottomuudesta?

Tutkimukseemme sisältyi sosiaali-alan kompetensseihin perustuvia oppimistavoitteita, joista tärkeimmäksi nostimme eettisen osaamisen. Tutkimuksemme aikana olimme tekemisissä asunnottomien naisten kanssa, jotka ovat yhteiskunnallisesti heikoimmassa asemassa olevia, ja tämän vuoksi erityisesti eettinen osaaminen korostui. Asunnottomien naisten äänen tuominen kuuluviin oli itsessään eettinen valinta, sillä pyrkimyksemme oli edistää yhdenvertaisuutta tuottamalla tietoa kohtuuttomista elämäntilanteista niille tahoille, jotka voivat vaikuttaa asunnottomien naisten oloihin. Tästä johtuen yhtenä oppimistavoitteistamme oli osata asettua yhteiskunnalliselta asemaltaan haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien puolelle. Eettiseen osaamiseen liittyi myös oman arvomaailman kriittinen tarkastelu sekä reflektointi. Kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamisen oppimistavoitteeseen liittyi huono-osaisuuden sekä epätasa-arvoa tuottavien kansallisten rakenteiden ja prosessien analysointi, jotta voisimme ymmärtää paremmin, minkälaisessa tilanteessa asunnottomat naiset ovat yhteiskunnassamme. Pyrimme myös tuottamaan tietoa asunnottomien naisten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä jatkotutkimuksia ajatellen. Näihin liittyen tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen oli tutkimuksessamme yhtenä oppimistavoitteena.

4.2 Tutkimusmetodologia ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuksemme toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena, sillä lähtökohtanamme oli todellisen elämän kuvaileminen. Tutkimuksessamme pyrimme kuvailemaan naisten kokemuksia

asunnottomuudesta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Toisin sanottuna meitä tutkijoina kiinnosti tutkimukseen osallistuvien naisten ajatukset, kokemukset ja tunteet sekä ne merkitykset, joita he antoivat tutkimuksen kohteena olevalle asialle. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161; Holopainen, Juuti & Puusa 2020, 9.) Laadullisen tutkimuksen tyypillisiin piirteisiin kuuluu Hirsjärven ym. (2009, 164, 204–205) mukaan muun muassa ihmisten hyödyntäminen tiedon keruussa havainnoinnin, keskustelun ja haastattelun keinoin. Haastattelu nähdään päämenetelmänä sen ainutlaatuisuuden vuoksi, sillä se mahdollistaa suoran kielellisen vuorovaikutuksen tutkittavan kanssa. Tutkimuksemme aihe edellytti juuri tällaista vuorovaikutusta tutkijoiden ja haastateltavien välillä, sillä tavoittelimme syvempää ymmärrystä naisten kokemusmaailmasta. Näin ollen meidän tuli nähdä naiset tutkimustilanteessa subjekteina sekä aktiivisina osapuolina, jotka voivat tuoda itseään koskevia asioita esille mahdollisimman vapaasti. Haastattelun edut tulevat esille silloin, kun tutkittavasta aiheesta tiedetään vähän eikä tutkija voi tietää vastausten suuntia. Haastattelun aikana pystyimme selventämään ja syventämään saatuja vastauksia esimerkiksi lisäkysymyksillä tai pyytämällä perusteluita. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 34, 35.) Myös tämän vuoksi oli haastattelun käyttö tiedonkeruumenetelmänä perusteltua tutkimuksessamme. Tiedostimme kuitenkin sen, että haastattelu menetelmänä voi olla myös ongelmallinen, koska meillä ei ollut aiempaa kokemusta ja taitoa haastattelutilanteista (Hirsjärvi & Hurme 2015, 35).

Tutkimuksemme aineisto kerättiin teemahaastattelun, eli puolistrukturoidun menetelmän avulla. Haastattelut, joiden aihepiirit eli teema-alueet olivat kaikille samat, kohdennettiin tiettyihin teemoihin, joista sitten keskusteltiin. Laadimme valmiiksi teemahaastattelurungon (liite 3), joka toimi haastattelujamme ohjaavana muistilistana. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47–48.) Koimme teemahaastattelun sopivan tutkimukseemme parhaiten juuri sen vuoksi, että pyrimme haastattelun aikana käymään läpi tiettyjä teemoja naisten asunnottomuuteen liittyen. Hirsjärvi & Hurme (2008, 47–48) toteavat, että teemahaastattelussa ei ole tarkkaa kysymysten muotoa tai järjestystä niin kuin strukturoidussa lomakehaastattelussa on, mutta se ei ole kuitenkaan niin vapaa kuin syvähaastattelu on. Myös tämä tuki valintaamme teemahaastattelusta. Tarkoituksenamme oli, että haastateltavat naiset saivat vapaasti kertoa kokemuksistaan, ja tarvittaessa kysyimme ennakkoon laatimiamme kysymyksiä. Teemahaastattelussa kaikkein oleellisinta on, että haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tämä tuo tutkittavien äänen kuuluviin ja keskeisessä roolissa ovat ihmisten tulkinnot asioista sekä heidän antamansa merkitykset niille. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47–48.)

Pohtiessamme, kuinka toteutamme haastattelut, keskustelimme siitä, olisiko haastattelut parempi toteuttaa yksilö- vai ryhmähaastatteluna. Mietimme, olisiko ryhmähaastattelun etuna se, että haastattelun aikana haastateltavien kokemukset herättäisivät myös muissa osallistujissa ajatuksia saaden näin keskustelusta monipuolisemman ja rikkaamman. Päätimme tiedustella yhteyshenkilömme mielipidettä asiaan ja kävimme hänen kanssaan keskustelua siitä, miten haastattelut olisi hyvä järjestää. Hänen suosituksestaan päätimme lopulta toteuttaa haastattelut yksilöhaastatteluina, sillä aiheen arkaluonteisuuden vuoksi haastattelut oli hyvä pitää yksityisinä.

4.3 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu

Laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukkoa ei valita satunnaisotoksen menetelmää käyttäen vaan tarkoituksenmukaisesti eli tutkimussuunnitelmaa laadittaessa täytyy miettiä, keneltä tutkimusaineisto kerätään (Kylmä & Juvakka 2007, 57–58). Tutkimusaineistomme kerättiin haastattelemalla naisia, jotka olivat asunnottomia tai kokeneet asunnottomuutta jossain vaiheessa elämäänsä. Tavoitteenamme oli haastatella viittä asunnottomia tai asunnottomuuden kokenutta naista, mutta meidän tuli kuitenkin varautua tilanteeseen, että sovitut haastattelut eivät välttämättä toteudu. Hirsjärven & Hurmeen (2015, 59) mukaan merkittävää tietoa voidaan kuitenkin saada haastattelemalla vain muutamaa henkilöä, koska se antaa mahdollisuuden tutkia tarkemmin yksityiskohtia ja ymmärtää syvällisemmin tutkittavaa ilmiötä. Myös tällaisessa tilanteessa voidaan saada runsas aineisto tutkimusta varten. Näin ollen olisimme olleet tyytyväisiä, vaikka olisimme saaneet vain yhden haastattelun.

Tutkimuksemme eteni siten, että toimitimme Kenttätien palvelukeskuksen yhteyshenkilöllemme tutkimuksestamme kertovan saatekirjeen (liite 1). Yhteyshenkilömme esitteli tutkimuksen mahdollisesti tutkimukseen osallistuville naisille ja toimitti heille saatekirjeen, jossa kerrottiin yleistä tietoa tutkimuksestamme sekä sen tarkoituksen ja tavoitteen. Saatekirjeestä kävi myös ilmi, että emme kerää tutkimuksessamme minkäänlaisia henkilötietoja eikä tutkimukseemme osallistujia voida tutkimuksen raportista tunnistaa. Koska naisten asunnottomuus on hyvin monimuotoista, koimme tärkeäksi, että saisimme monipuolista tietoa naisten asunnottomuuden kokemuksista. Tämän vuoksi yhteyshenkilömme ei valikoinut haastateltavia ja mekään emme rajanneet osallistujia minkään tietyn kriteerin, kuten iän, päihteidenkäytön tai esimerkiksi asunnottomuuden muodon perusteella. Emme kuitenkaan olisi haastatellut naista, mikäli hän olisi ollut selkeästi päihtyneenä, sillä koimme,

ettei se olisi ollut eettisesti oikein. Haastatteluun saivat ilmoittautua kaikki tutkimuksesta kiinnostuneet naiset, sillä haastateltavien kato olisi saattanut lopulta olla suuri. Näin menettelemällä pyrimme saamaan tavoittelemamme viisi haastattelua toteutettua. Yhteyshenkilömme kartoitti tutkimukseen osallistuvien henkilöiden määrän, ja hänen kauttaan sovimme sopivan ajan ja paikan haastatteluiden toteutukselle naisten kanssa. Tietosuojasyistä emme olleet missään vaiheessa itse yhteydessä mahdollisesti tutkimukseemme osallistuviin asunnottomiin naisiin, vaan yhteyshenkilö oli yhteydessä haastateltaviin koko haastatteluprosessin ajan. Halutessaan haastateltavat olisivat voineet ottaa tutkijoihin yhteyttä joko itse sähköpostitse tai yhteyshenkilön välityksellä.

Sovimme alun perin haastattelut neljän naisen kanssa, mutta yksi haastateltava ei saapunut sovittuna aikana paikalle, joten saimme haastateltua kolme naista. Haastateltavat saivat itse vaikuttaa sekä haastattelun ajankohtaan että paikkaan, jotta haastattelu muodostuisi heille mahdollisimman luontevaksi ja sijainniltaan helposti saavutettavaksi. Yksilöhaastattelut toteutuivat touko-kesäkuun 2022 aikana Kenttätien palvelukeskuksen toimistotiloissa. Haastatteluvaihe oli mielenkiintoinen ja vähän jännittäväkin vaihe, jota olimme odottaneet ehkä eniten koko prosessissa. Odotimme mielenkiinnolla myös Kenttätien palvelukeskukseen tutustumista, sillä kumpikaan meistä ei ollut siellä vierailut aiemmin. Haastattelun alussa haastateltava allekirjoitti suostumuslomakkeen (liite 2), jolla hän suostui haastateltavaksi. Haastattelut nauhoitettiin puhelinten ääninauhureilla sekä sanelukoneella.

Kylmän & Juvakan (2007, 91) mukaan haastattelutilalla voi olla suuri merkitys luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin syntymiseen. Haastattelupaikkamme osoittautui rauhalliseksi, joten haastattelut voitiin toteuttaa ilman häiriötekijöitä. Valitsemamme toimistotila oli sisustettu rennosti nojatuolein ja humoristisin tauluin ja oli tunnelmaltaan kodikas. Tämä vähensi haastatteluiden jännittyneisyyttä ja loi ilmapiirin, jossa oli helppo olla. Haastattelun alussa varasimme aikaa vapaalle keskustelulle, jonka avulla rakensimme luottamusta meidän tutkijoiden ja haastateltaviemme välille (Hirsjärvi 2009, 91).

4.4 Aineiston analysointi

Useimmiten on tarkoituksenmukaista kirjoittaa tallennettu laadullinen aineisto sananmukaisesti puhtaaksi eli litteroida. Se voidaan tehdä esimerkiksi valikoiden teema-alueiden mukaisesti tai koko kerätystä aineistosta. (Hirsjärvi ym. 2009, 222.) Haastattelut kestivät yhteensä noin 114 minuuttia,

eli hieman alle 2 tuntia. Litteroimme koko aineiston sanasta sanaan, jolla varmistimme sen, ettei haastatteluista jäänyt mitään huomioimatta. Litteroitua tekstiä tuli 24 A4 kokoista sivua Arial Narrow fontilla ja rivivälillä 1 kirjoitettuna.

Varasimme aineiston lukemiseen aikaa, jotta ehdimme lukea sen läpi useaan kertaan. Hirsjärven & Hurmeen (2015, 143) mukaan tällöin aineistosta alkaa muodostua mielenkiintoisia kysymyksiä ja ajatuksia. Koska olimme valinneet tutkimusmenetelmäksemme teemahaastattelun, luontevimmaksi analyysitavaksi valikoitui teemoittelu. Olimme huomanneet jo haastattelutilanteissa, että aineistosta nousi samoja teemoja, joita meillä oli teemahaastattelurungossa. Haastattelun teemat eivät ole kuitenkaan sama asia, kuin teemoittelu, joka syntyy aineistosta analyysin tuloksena. Joskus käy niin, että teemat muistuttavat teemahaastattelurunkoa, jota on käytetty aineistonkeruussa ja jossain tilanteissa aineistosta nousee uusia teemoja. Teemoittelun avulla aineistosta nostettiin esiin tutkimustehtävän kannalta keskeisiä asiakokonaisuuksia ja usein esiintyviä tyypillisiä piirteitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Juhila 2022.) Aineistoa kertyi myös sellaisista aiheista, jotka eivät suoraan vastanneet tutkimuskysymykseemme kokemuksista asunnottomuudesta, sillä haastateltavat saivat kertoa elämäntarinansa siinä laajuudessa ja sellaisin yksityiskohdin, kuin he itse halusivat.

Kävimme aineistoa läpi useasti analyysin aikana ja siihen palattiin lukuisia kertoja. Esiin nousseet samaa tarkoittavat lausekokonaisuudet luokiteltiin omiin kategorioihinsa ja ne nimettiin niitä parhaiten kuvaavilla ilmaisuilla ja lopulta ne järjestettiin teemoittain. Aineistosta nousi teemahaastattelurunkoon laatimiemme teemojen lisäksi asiakokonaisuuksia, jotka toistuivat useammalla haastateltavalla ja näin ollen niistä muodostui uusia teemoja. Jatkoimme aineiston syvempää analysointia saatujen teemojen ja tulosten avulla muodostaaksemme synteesejä ja niistä edelleen johtopäätöksiä (Hirsjärvi & Hurme 2015, 144). Hyödynsimme tuloksissa aineistosta sitaatteja eli katkelmia haavainnollistamaan teemoittelua ja sitä, mihin teemoittelumme pohjaa (Juhila 2022).

4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Hirsjärven ym. (2009, 232) mukaan kaikissa tehdyissä tutkimuksissa pyritään arvioimaan luotettavuutta muun muassa esittämällä tarkka selonteko tutkimuksen toteuttamisesta. Tämä koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Ne olosuhteet, joissa aineistot ovat tuotettu, tulee kertoa selvästi ja to-

tuudenmukaisesti. Vahvistimme tutkimuksemme luotettavuutta hyödyntämällä muun muassa haastattelutilanteista tehtyjä muistiinpanoja (haastattelupaikka, haastatteluun käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät ja virhetulkinnat) tutkimusraportissamme (Kylmä & Juvakka 2007, 127–129; Hirsjärvi ym. 2009, 232). Tutkimuksemme luotettavuutta vahvistimme myös sillä, että tallenteiden kuuluvuus oli erinomainen ja aineiston litterointi suoritettiin huolellisesti heti haastatteluiden jälkeen. Näin varmistimme sen, että analysointivaiheessa meillä oli käytettävissä luotettava aineisto. Lisäsimme luotettavuutta käyttämällä haastattelun suoria lainauksia tulosten raportoinnissa. Tiedostimme tutkijoina, ettei tutkimuksen tuloksia voi yleistää, koska tutkimukseen osallistuvien naisten määrä oli suhteellisen pieni eivätkä tulokset ole näin ollen siirrettävissä koskemaan kaikkia asunnottomuutta kokeneita naisia. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 185; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2022).

Meidän tuli ottaa tutkimuksessamme huomioon myös Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston eli Arene:n ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Tutkijoina meitä ohjaavat erityisesti ihmistä ja inhimillistä toimintaa koskevan tutkimuksen eettiset ohjeet. Otimme ohjeistuksen huomioon omassa tutkimuksessamme kunnioittamalla ihmisarvoa, kohtelemalla tutkittaviamme hyvin ja antamalla tutkittavillemme tietoa tutkimukseen osallistumisesta, jotta tutkittavat saattoivat tehdä päätöksensä osallistumisesta tai osallistumatta jättämisestä tietoon perustuen. (Hirsjärvi ym. 2007, 23–26; Hirsjärvi ym. 2009, 25; Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2020.) Huolehdimme siitä, että tutkimukseen osallistuja sai tarpeeksi tietoa tutkimuksen kulusta ja sisällöstä. Ennen haastattelua kävimme vielä läpi saatekirjeen (liite 1) ja sen sisällön. Painotimme sitä, että osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja että tutkimuksen osallistujan yksityisyyden suoja on taattu eikä tutkimuksessa kerätä henkilötietoja. Haastattelun suostumuslomake sekä äänitetyt tallenteet hävitettiin tutkimuksen ollessa hyväksytysti valmis. Siihen saakka kaikki aineisto säilytettiin tietokoneilla, jotka olivat salasanoilla suojattuja ja joihin oli pääsy vain tämän tutkimuksen tekijöillä. Hyväksytyt opinnäytetyömme tallennettiin ja julkaistiin ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden kotokotekstien tallentamisen palvelussa Theseuksessa. Tutkimukseen osallistuneille kerrottiin tutkimuksen arvioitu valmistumisajankohta ja se, mistä tutkimuksen voi halutessaan lukea.

5 NAISTEN KOKEMUKSIA ASUNNOTTOMUUDESTA

Aloitimme haastattelut siten, että haastateltavat saivat kertoa vapaasti omasta elämästään ja asunnottomuudestaan. Missään vaiheessa emme tuoneet esille tietoperustaan pohjautuvia teemojamme välttääksemme haastateltavien johdattelun tiettyyn aiheeseen, sillä tutkimuksen tarkoituksena oli, että naiset kertovat omin sanoin kokemuksistaan. Teemahaastattelurunkoon pohjautuvilla tarkentavilla kysymyksillä ohjasimme kuitenkin tarvittaessa haastattelua päästäksemme syvemmälle näihin kokemuksiin. Jo haastatteluiden aikana huomasimme, että vaikkamme esitelleet teemojamme haastateltaville, nousivat ne silti vahvasti esiin naisten kokemuksista. Aineiston analysoinnin tuloksena esiin nousi myös uusia teemoja. Käsittelemme teemat siinä järjestyksessä, miten ne ovat tietoperustassa esitetty ja uudet teemat käsittelemme viimeisenä.

5.1 Piiloasunnottomuus

Naisille tyypillisin asunnottomuuden muoto oli piiloasunnottomuus. Asunnottomaksi jouduttua majailtiin poikaystävien, miestuttavien tai muiden tuttavien, jopa tuntemattomien luona. Tietyn tuttavan luona majailua leimasi lyhytaikaisuus ja majapaikkaa saatettiin vaihtaa usein. Tämä saattoi olla toistuvaa ja sen taustalla vaikuttivat vahvasti erilaiset ristiriidat, erimielisyydet tai esimerkiksi seurustelusuhteen päätyminen asunnon tarjoajan ja asunnottoman naisen välillä.

”– sitten, ku meillä meni sukset ristiin sen kans niin mun piti toisen ystävän luo majottua sitten.”

Vaikka majoittuminen yhden ihmisen luona saattoi olla lyhytaikaista, oli piiloasunnottomuuden kesto vaihdellut kuukausista jopa vuosiin.

”Mää olin suurin piirtein 8 kuukautta asunnottomana – – pääasiassa päihteidenkäyttäjien luona asuin.”

”– siinä varmaan tuli semmonen ehkä nelisen vuotta sitä asunnottomuusaikaa.”

Toisen asunnossa asuminen koettiin kontrollin puuttumisena omasta elämästä ja oman nimen puuttuminen vuokrasopimuksesta loi epävarmuuden tunteen asumisen pysyvyyteen. Toisen asunnossa eläminen tarkoitti toisen ihmisen armoilla olemista ja se aiheutti pelkoa siitä, että asunnosta

joutuu äkillisesti lähtemään. Tämä tunne vaivasi silloinkin, vaikka asunnossa oli lupa olla ja asunnon tarjoajan ja asunnottoman välillä vallitsi keskinäinen luottamus. Koettiin, että omaan ympäristöön ja asioihin ei pysty vaikuttamaan toisen asunnossa asuessa. Oman asunnon puuttuminen oli vaikeaa varsinkin silloin, kun oman tilan tarve koettiin äärimmäisen tärkeäksi, jolloin ne tilanteet, joissa omaa paikkaa ja rauhaa ei ollut, koettiin raskaana koettelemuksena. Asunnottomalle majoituspaikan tarjoaminen ei ollut ongelmattonta myöskään asunnon tarjoajan näkökulmasta. Koettiin, että asunnon tarjoaja ei ollut osannut varautua siihen, että asunnon saaminen saattaa pitkittyä ja tämä aiheutti ristiriitoja henkilöiden välillä sekä sai aikaan tunteen siitä, että asunnosta painostettiin lähtemään.

Toisten nurkissa eläminen sai aikaan tunteen siitä, kuin olisi toisille hirveä taakka. Kokemus toisten luona majoilusta muotoutui kuitenkin hyvin vahvasti sen perusteella, kenen luota tilapäinen majoitus järjestyi. Tuttujen ja turvallisten ihmisten luokse pääseminen koettiin jopa onnekkaina tapahtumana, mutta oli myös tilanteita, joissa saatettiin joutua majoittumaan toisten asuntoihin vastentahdotisesti välttääkseen kadulla yöpymisen.

”Mulla oli tämmönen miespuoleinen ystävä, jonka luona mää sitten pystyin asumaan. – – se oli kyllä mun onni, että mulla oli se paikka.”

”Oli siis mies, jonka kanssa mää olin aikasemmin seurustellu, ihan tosi tuhoon tuomittu parisuhde siis ihan alusta asti, mutta sitten tuli tämmönen tilanne, että mulla ei asunnottomana ollu muuta vaihtoehtoa kuin mennä hänen luo.”

Miespuoleisten tuttavien luona majoilu saattoi johtaa alisteisiin suhteisiin, jotka koettiin ahdistavina ja epämiellyttävinä. Kerrottiin muun muassa tilanteesta, jossa entinen seurustelukumppani käyttäytyi mustasukkaisesti ja siten, kuin olisi ollut nykyinen miesystävä. Tämä koettiin erittäin ahdistavana, mutta sitä joutui sietämään asunnottomuuden vuoksi.

”Jos ois ollu eri tilanne ja jos mulla ois ollu oma asunto, niin mää en ois ollu sen ihmisen kanssa missään tekemisissä, mutta se, että se oli mun ainoa vaihtoehto ja mun ainoa ihminen, kenen luokse mää pystyin menemään.”

Asunnottomana oli jouduttu tilanteisiin, joissa hyväksikäytetyksi tuleminen uhka oli todellinen. Puolituttujen luona yöpyessä oli koettu seksuaalista häirintää, oli muun muassa herätty tilanteeseen, jossa oli tapahtunut sopimatonta koskettelua. Majoituspaikkaa vastaan oli saatettu joutua tekemään erilaisia palveluksia, mikä koettiin erittäin ahdistavaksi. Asunnottomien naisten oli kuultu joutuneen

äärimmäisen epämiellyttäviin tilanteisiin ja maksavansa kovan hinnan siitä, että saavat yöpaikan edes yhdeksi yöksi.

”Se on ollu niin ahistavaa, kun sen jotenki kokkee, että minun pittää jotain palveluksia antaa siitä, että toinen antaa toisen olla omassa kotona.”

”Et mää oon itekki kuullu meleko hurjia juttuja, että mitä naiset on oikeesti jopa tehny sen takia, että saavat katon pään päälle ees yheksi yöksi.”

Hyväksikäytön ja alisteisten suhteiden tuoma uhka sai aikaan sen, että itseä puolustettiin erilaisin keinoin. Tietynlainen käytös saattoi toimia itsesuojeluna. Muun muassa äkkipikaisen ja arvaamatoman käytöksen kautta saavutettiin maine, joka pelotti muita ihmisiä. Maineen tuoma suoja toimi puolustuskeinona ja tämän tiedostamalla omaksuttiin rooli, jota voitiin hyödyntää esimerkiksi silloin, kun joutui menemään epämiellyttävään paikkaan yöksi. Roolin esittäminen koettiin kuitenkin rankaksi, koska se ei vastannut oikeaa identiteettiä.

Oman kodin puuttuminen ja paikasta toiseen siirtyminen oli raskasta, jonka vuoksi piiloasunnottomuuden päättymisen koettiin helpottavana asiana. Pidempiaikaisen majoituksen järjestymisen, vaikkei se ollutkaan oma asunto, mahdollisti lepäämisen ja tunteen siitä, että voi vain olla rauhassa eikä kukaan ole hengittämässä niskaan ja patistelemassa lähtemään.

5.2 Vaikeat tunteet

Asunnottomuuden koettiin aiheuttavan monenlaisia vaikeita tunteita. Tunteista mainittiin muun muassa häpeä, alemmuuden tunne, ahdistus, pelko, epäonnistuminen sekä turhautuminen. Asunnottomuudesta johtuvat tunteet saivat aikaan aggressiivista käyttäytymistä ja valehtelua omasta tilanteesta. Jo asunnottomuuden uhka sai kokemaan voimakkaita pelkotiloja ja jopa kauhua.

Häpeä nousi haastatteluissa päällimmäiseksi tunteeksi, sitä koettiin monilla eri tasoilla ja moniin erilaisiin tilanteisiin liittyen. Häpeää koettiin vahvasti suhteessa toisiin ihmisiin ja se näyttäytyi esimerkiksi tilanteessa, jossa oltiin yhtä aikaa hyvätuloisen vakituisen työpaikan omaavan henkilön kanssa asuntonäytössä. Tilanne aiheutti alemmuuden tunteen ja se oli lannistavaa sekä turhauttavaa, kun tiedostettiin, kuinka eriarvoisessa asemassa asunnottomana on suhteessa toiseen henkilöön. Päihteiden käytön tiedostettiin muuttavan ulkonäköä ja sen ymmärrettiin näkyvän myös

muille ihmisille. Ihmisten tuijottaminen tuntui inhottavalta ja sai oman itsensä tuntumaan arvottomalta.

” – musta tuntu, että mä voin lukea niiden ajatukset, että tuo katsoo mua just silleen, että tuo on ihan nobody, mitätön, hamppi.”

Kun oman aseman tiedosti, alettiin vältellä paremmassa asemassa olevia ihmisiä ja hakeuduttiin mieluummin samanlaisessa tilanteessa olevien ihmisten joukkoon. Heidän parissaan koettiin olevan helpompi olla, koska tiedettiin, että he eivät arvostele. Häpeä omasta tilasta oli niin voimakasta, että se rajoitti jopa ulkona liikkumista.

”Pimiä aika oli aina se, että kun liikkuu. Mää tosi paljon välttelin paikkoja, missä oli tavallisia ihmisiä ja se johtuu vaan siitä, että koska vaan häpesi sitä ommaa tilla.”

Häpeän koettiin myös vaikuttavan ystävyyssuhteisiin. Tilannetta kuvailtiin siten, kuin itsensä ja ystävien välille olisi rakentunut muuri asunnottomuudesta johtuvan häpeän vuoksi. Muille ihmisille saatettiin uskotella, että heidän mielipiteistään ei välitetä, mutta sisimmässä koettiin aivan päinvas-taista. Asunnottomuuden tiedostettiin olevan miehille tyypillisempää ja asunnottomana naisena oleminen aiheutti epäonnistumisen ja häpeän tunnetta. Oman tilanteen käsittäminen koettiin vaikeaksi ja häpeä johti myös valehteluun omasta tilanteesta.

”Minä muun muassa jossain vaiheessa ite tein sitä, että mä annoin sosiaalisessa mediassa semmosen kuvan, että mulla on todella hyvin asiat ja kaikki. Et mulla on jopa siis koti, vaikka mulla ei ollu oikeesti mitään. Että, se oli niin nolo ja vaikia, häpiällinen asia.”

Oma asema hävetti niin paljon, että valehtelua käytettiin myös keinona parantamaan omia mahdollisuuksia saada asunto. Vuokranantajalle valehdeltiin muun muassa uudesta työ- tai opiskelupaikasta, jotta itsestä annettaisiin parempi kuva. Valehtelu todettiin kuitenkin hyödyttömäksi, mikä sai aikaan syvää turhautumista tilanteeseen.

Asunnottomuuteen liitettiin vahvasti ahdistuksen ja pelon tunteet ja näitä tunteita koettiin jo häätöuhan aikana. Epätietoisuus tulevasta ja se, ettei tiennyt edes sitä, missä huomenna on, oli ahdistavaa. Tilanteet, joissa jouduttiin laittamaan itsensä alttiiksi hyväksikäytön ja väkivallan uhalle, koettiin pelottavina.

”Se pelko tuli siitä, että just kun miettii, että jos jostain syystä joutuukin semmoseen paikkaan yöksi mihin ei halua, vaikka talavella esimerkiksi, että jos ulkona on vaikka 30 pakasta, niin kun siinä on oikeesti mietittävä, että on pakko päästä sisälle, niin sitten aina pelkäs, että jos jotakin sattuu.”

Ahdistuksen ja pelon tunteet aiheuttivat pahaa oloa, jota purettiin ulos aggressiivisena ja väkivaltaisena käytöksenä ja pahaa oloa yritettiin helpottaa myös päihteiden avulla. Asunnottomuus koettiin vaikeana, hankalana ja inhottavana asiana, jolloin päihteet olivat keino pitää itsensä kasassa, mutta samalla kuitenkin koettiin, että asunnottomuus kaikkine tunteineen ruokkii päihdeongelmaa. Vaikeiden tunteiden käsittelyyn löydettiin myös muunlaisia keinoja, sillä musiikin, kirjoittamisen, meditaation ja lenkkeilyn koettiin helpottavan ahdistusta. Kirjoittamisen avulla purettiin pahaa oloa ulos ja kävelylenkkien aikana tapahtuvat keskustelut ystävän kanssa auttoivat tunteiden käsittelyssä ja myös itkemisen koettiin helpottavan oloa.

5.3 Asunnottoman naisen äitiys

Äitiys koettiin kantavana voimavarana haasteiden ja vaikeuksien keskellä siitä huolimatta, että lapsi oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Lapsesta luopumisen koettiin laukaiseen elämässä pitkäkestoisena alamäenä, mutta riippumatta elämänhallinnan menetyksestä lapsi ja hänen tapaamisensa koettiin olevan lähes ainoa kannatteleva voima elämässä. Vakavista päihdeongelmista huolimatta tapaamiset koettiin niin tärkeiksi, että niihin valmistauduttiin katkaisemalla päihteidenkäyttö hyvissä ajoin, jotta tapaamiset onnistuisivat. Vaikka tapaamisiin haluttiin mennä, ne eivät kuitenkaan aina mahdollistuneet, sillä oman elämän rikkonaisuuden, toisella paikkakunnalla olemisen sekä taloudellisen tilanteen koettiin hankaloittavan tapaamisiin pääsyä.

Asunnottomuuden ei koettu vaikuttavan äitiyden tunteeseen, mutta ulkopuolisten ihmisten koettiin sanelevan sen, millainen on hyvä äiti. Kokemuksena oli, että ulkopuoliset ihmiset leimasivat huonoksi äidiksi elämässä tehtyjen tekojen, valintojen sekä niiden seurauksien vuoksi. Näillä ei kuitenkaan ajateltu olevan mitään vaikutusta omaan äitiyteen. Viranomaisten kanssa tekemisissä olleessa koettiin, että lapsi sai tilanteessa apua, mutta äiti jätettiin huomiotta ja avun ulkopuolelle.

”Viranomaiset tiesi mun tilanteesta – – sillonki kun mää oon ollu asunnottomana niin me ollaan oltu lastensuojelun asiakkaana, eli lastensuojelukin on tienny sen, että mää oon ollut asunnoton. Jotenki se, että kun ne on samassa lafkassa töissä aikuissosiaalityön työntekijöttenki kans, niin se, että tavallaan kukkaan ei ottanu koppia siitä tilanteesta.”

”Mää ymmärrän senkin, että lastensuojelussa se lapsi on se asiakas, ei se vanhempi. Mut sitte se, – – ne on ne kaikki ihmiset siellä samassa paikassa töissä, keskustelee, ne istuu siellä samassa kahvipöydässä, – – että ois funtsittu siinä vaikka, että mitä me nyt voijaan tehdä tässä tilanteessa? Voijaanko me auttaa tätä ihmistä jotenki? Mut se, että ei mittään, ei koskaan mittään semmosta oikeesti konkreettista apua mitä ois saanu.”

5.4 Kodin merkitys

Asunnottomuuden aikana totuttiin siihen, että ei ole omaa kotia. Väliaikaisissa asumisjärjestelyissä tai toisen asunnossa majailua ei koettu välttämättä asunnottomuutena, mutta se tuntui kodittomuudelta. Tilanteessa, jossa asunnottomuus oli kestänyt pitkään, oltiin asunnon saamisesta erittäin kiitollisia ja tyydyttiin hyvin vähään. Omien tavaroiden ja kalusteiden puuttuessa otettiin hyvillään vastaan, mitä toisilla oli tarjota.

”Kun on ollu asunnottomana ja tietää miltä se tuntuu, kun kotia ei oo, niin sitä on tosi vähhään tyytyväinen.”

Asunnottomuuden päättyessä meni pitkään ymmärtää, että on oma paikka, jossa olla. Kotia alettiin rakentaa tyhjältä muun muassa seiniä maalaten ja sisustaen, sillä asunnosta haluttiin tehdä oman näköinen. Asunto miellettiin kodiksi siinä vaiheessa, kun siellä ei ollut enää mitään, mitä laittaa ja se oli itselle täydellinen. Ajateltiin myös, että asunto muodostui kodiksi omien tärkeiden tavaroiden avulla, sillä kodin tuntu liitettiin muun muassa tavaroihin ja kalusteisiin, joihin oli vahva tunneside. Suvussa pitkään kulkeneet tavarat ja kalusteet edustivat omaa historiaa ja ajatus niistä luopumisesta koettiin mahdottomana. Myös muilla asioilla oli merkitystä kodin tunnun rakentumisessa.

”Koti. No siellä on se kisu. Sit siellä on ne kirjat. Ja siellä on sukka puikoilla, ja mää rakastan laittaa ruokaa, niin sit siellä on ne kaikki mun ruuanlaittovehkeet – –.”

Kodin tunnun rakentumisella koettiin olevan suuri merkitys asumisen pysyvyydelle. Ajateltiin, että jos asunto koetaan pelkkänä kämppanä, saatetaan vuokria alkaa laiminlyödä ja näin ollen koettiin, että kotia tulisi arvostaa, jotta vuokrat ja muut pakolliset menot tulee hoidettua. Koetun asunnottomuuden vuoksi vuokranmaksusta huolehdittiin erityisen tarkasti ja mahdollisuuksien mukaan maksettiin kahden kuukauden vuokra asumisen turvaamiseksi.

Koti koettiin paikkana, jossa saa olla oma itsensä eikä tarvitse esittää mitään ja kodin kuvailtiin tarkoittavan lämpöä, turvaa ja sallimusta. Kotiin liitettiin vahvasti turvallisuuden tunne ja se, että oven saa lukittua. Lukkoa pidettiin tärkeänä ja sen koettiin symboloivan omaa turvallista paikkaa.

5.5 Naisten oma paikka

Asunnottomille naisille tarkoitetulle paikalle todettiin olevan suuri tarve. Koettiin, että naisilla saattaa olla korkea kynnyks hakeutua asunnottomille tarkoitettuihin palveluihin, kuten esimerkiksi Oulussa toimivaan Kenttätien palvelukeskukseen, jonka asiakkaita ovat pääsääntöisesti asunnottomat miehet. Syyksi nostettiin muun muassa pelko ja traumat päihteitä käyttäviä miehiä kohtaan, paikan maine sekä miespuoleiset tuttavat tai entinen kumppani, joita ei haluttu tavata.

”Muahan pelotti siis niinku ihan hirveesti. – – Mulla on jääny noista, ku mä en itse käytä siis päihteitä ollenkaan, niin mulla on jääny – – isän alkoholismista ja siitä käytöstä – – niin hirveet traumat, et siis todella pelotti tulla tänne.”

”Ollaan vaikka parisuhteessa, jossa mies on tällanen tosi hallitseva ja kontrolloiva, niin sit jos ajattellee, et se nainen haluais irti siitä, niin kyllä se haluaa mahdollisimman kauas siitä miehestä ja sen kavereista ja muista. Et jotenki mä aattelen, et se ois tosi hyvä, että naisilla ois joku oma paikka.”

Asunnottomille naisille toivottiin omaa paikkaa, josta saisi apua ja tukea ja jossa ymmärrettäisiin naisten tarpeita. Naisten paikan tarvetta perusteltiin muun muassa sillä, että asunnottomia naisia tiedettiin olevan Oulussa huomattavasti enemmän, kuin mitä katukuva antaa ymmärtää. Koettiin, että vain naisille tarkoitetun turvallisen matalan kynnyksen paikan avulla myös piiloasunnottomat naiset saattaisivat rohkaistua hakemaan helpommin apua. Muita asunnottomia naisia haluttiin säästää samanlaisilta kokemuksilta, kuin mitä itse on joutunut kokemaan ja tällaisen paikan avulla voitaisiin välttää yöpyminen epämiellyttävän ihmisen luona tai oleskelu paikassa, jossa joutuu tekemään palveluksia tai jossa on väkivallan ja hyväksikäytön uhka. Kenttätien palvelukeskuksesta puhuttaessa nostettiin esille ajatus palvelukeskuksen jakamisesta eri osastoihin naisille ja miehille. Koettiin, että edes se olisi parannus nykyiseen tilanteeseen ja toisi turvallisemman tunteen, kuin yhteismajoituksessa asuminen.

5.6 Kokemukset palveluista

Asunnottomana ollessa konkreettisen avun saaminen eri palveluista koettiin riittämättömäksi. Useista avunpyynnöistä huolimatta avun saaminen palveluista jäi muun muassa pelkäksi toistuvaksi kehotteluksi hakea asuntoa ja tämä tuntui siltä, ettei tule kuulluksi, ymmärretyksi eikä pidempiaikaisen avun tarvetta huomioida. Myös lukuisten työntekijävaihdosten koettiin hankaloittavan avun saamista entisestään. Asunnon saaminen oli mahdotonta tilanteessa, jossa luottotiedot oli menetetty ja alla oli tuoreita vuokrarästejä. Muun muassa aikuissosiaalityöstä tarjottiin pelkästään taloudellista apua takuuvuokran maksamiseen tai huonekalujen ostamiseen, mutta tämän ei kuitenkaan koettu olevan sen hetkisen elämäntilanteen vuoksi riittävä apu. Uskottiin, että intensiivisemmällä ja kohdennetummalla avulla olisi ollut vaikutusta.

”Esimerkiksi aikuissosiaalityö, niin niillä ois varmaan ollu ehkä keinoja siihen mun tilanteeseen, mutta mulle ei tarjottu mitään keinoja, ei ikinä mitään vaihtoehtoja ees annettu, että mulla ois ees ollu jotain mistä valita tai jotain mitä tehdä.”

”–sillon ois tarvinnu jonku vaikka tämän Aste-hankkeen, että jos semmonen ois sillon ollu, niin ihan varmasti asiat ois menny erilailta tai mä ä ainaki uskon niin.”

Kuulluksi tulemisen haasteet näkyivät myös niissä tilanteissa, joissa konkreettista apua oli tarjottu palveluista. Apua tarjotessa asunnottoman omat tarpeet oli saatettu sivuuttaa ja jättää huomiotta täysin ja se koettiin järkyttävänä asiana. Jos avun olisi ottanut vastaan, olisi itselle erittäin tärkeistä asioista pitänyt luopua täysin ja tyytyä mahdottomalta tuntuvaan tilanteeseen. Tästä huolimatta apua kehoitettiin ottamaan vastaan sellaisenaan ja se koettiin painostuksena, josta aiheutui epäluottamus palveluntarjoajaa kohtaan. Oli myös tilanteita, joissa apua annettiin jo ennen asunnottomuutta esimerkiksi vuokrarästien maksamisella ja velkajärjestelyllä, mutta mielenterveyden haasteiden takia apua ei kyetty hyödyntämään niin, että se olisi estänyt asunnottomuuden. Koettiin, että velkajärjestelyyn pääseminen olisi ollut ajankohtaisempi asia tasapainoisemmassa elämäntilanteessa.

Palveluista oli myös positiivisia kokemuksia, sillä Kenttätien palvelukeskus osoittautui ennakkoluuloista huolimatta palveluksi ja paikaksi, jossa koettiin yhteisöllisyyttä ja jossa asiakkaat pyrkivät auttamaan toinen toisiaan eri tavoin. Todettiin, että vasta sitten, kun oli itse viettänyt aikaa palvelukeskuksessa, pystyi muodostamaan käsityksen paikasta. Oman mielialan koettiin valostuneen sen vuoksi, ettei omien haasteiden kanssa tarvinnut olla yksin ja myös sosiaalisen kanssakäymisen

todettiin vilkastuneen. Kenttätien palvelukeskuksen asiakkaita kuvailtiin empaattisiksi ja auttavaisiksi.

Se, että asunottomille oli olemassa Kenttätien palvelukeskus, koettiin hyvänä asiana. Ilman palvelukeskusta ei olisi mitään paikkaa mihin mennä tai mistä saada apua, mutta sitä pidettiin kuitenkin erittäin tärkeänä, että asunottomille naisille saataisiin oma paikka.

”Mut tosiaan – –et jos naisille olis erikseen. Kyllä varmasti olis onnellisia naisasiakkaita.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haimme tutkimuksellamme vastauksia siihen, millaisia kokemuksia naisilla oli asunnottomuudesta. Tutkimuksemme keskeisenä johtopäätöksenä on, että naisille tyypillistä piiloasunnottomuutta pitkittävät useat eri tekijät. Toisena johtopäätöksenä on, että asunnottomuus aiheuttaa erittäin vahvoja tunteita, joita koetaan suhteessa itsen, toisiin ihmisiin sekä erilaisiin tilanteisiin ja paikkoihin. Tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan ole yleistettävissä kaikkiin asunnottomiin naisiin haastatteluvien vähäisestä määrästä johtuen, mutta kokemukset tuottivat arvokasta tietoa ja olivat tämän tutkimuksen kannalta korvaamattomia.

6.1 Piiloasunnottomuutta pitkittävät tekijät

Granfeltin (2020, 19) mukaan virallisissa tilastoissa asunnottomien naisten määrä on vähäinen johtuen naisten asunnottomuuden näkymättömyydestä yhteiskunnassa. Tämän vuoksi asunnottomien naisten todellista lukumäärää on mahdotonta arvioida. Haastatteluista kävi ilmi, että tilanne on myös Oulussa samankaltainen, sillä haastateltavat kertoivat naisten piiloasunnottomuuden olevan suuri ongelma kaupungissa. Tämä käsitys perustui siihen, mitä he olivat itse nähneet asunnottomina ollessaan. Tuloksistamme kävi ilmi, että majapaikasta toiseen siirtyminen, ennakkoluulot ja -asenteet asunnottomuuspalveluita kohtaan, huonot kokemukset palveluista sekä turvallisen matkan kynnyksen paikan puuttuminen pitkittivät haastateltavien piiloasunnottomuutta.

Naisesta tulee piiloasunnoton silloin, kun hän asunnottomana valitsee sukulaisen tai kaverin luokse majoittumisen (Ahtola-Poiesz, Gergov-Koskelo & Virrankoski 2020, 45). Piiloasunnottomuus on yksi tyypillisimmistä naisten asunnottomuuden erityispiirteistä ja se nousi myös meidän tutkimuksemme haastateltavien keskeiseksi kokemukseksi asunnottomuuteen liittyen. Asunnottomuuden alkaessa haastateltavat naiset majoituivat tuttujen ihmisten luo sen sijaan, että he olisivat tehneet asunnottomuutensa näkyväksi hakeutumalla asunnottomille tarkoitettujen palveluiden piiriin. Haastateltavat kertoivat kulkeneensa majapaikasta toiseen pitkiäkin aikoja ja he kokivat naisten löytävän miehiä helpommin väliaikaisen asumisratkaisun. Haastatteluista kävi ilmi, että asunnottomuuden pitkittyessä majoittumista alkoi leimata epävarmuus ja turvattomuus. Tuloksemme osoittivat, että haastateltavat eivät hakeutuneet asunnottomuuspalveluihin siitä huolimatta, että he

saattoivat joutua oleskelemaan asunnoissa, joissa heidän ei haluttu olevan tai he joutuivat yöpy-
mään väkivallalle ja hyväksikäytölle altistavissa paikoissa. Oululaista asunnottomuutta vastikään
tutkinut Kvist (2020, 46–47) tunnisti omassa tutkimuksessaan saman asian, sillä kaupungissa oli
havaittu vastikkeellisen asumisen ilmiötä eli asumista vastaan joutui vasten tahtoaan hankkimaan
päihteitä tai suostumaan seksuaalisiin tekoihin.

Tutkimuksemme tulokset osoittivat, että asunnottomat naiset eivät kokeneet miesvaltaisia ja mies-
ten tarpeisiin kehittyneitä asunnottomuuspalveluita itselleen sopiviksi vaihtoehtoiksi vaan jäivät
mieluummin piiloasunnottomiksi. Haastateltavat kuvailivat Kenttätien palvelukeskukseen menemi-
sen epämiellyttävänä asiana paikan miesvaltaisuuden takia ja he jopa pelkäsivät sinne menemistä.
Avun hakemista palvelukeskuksesta estivät myös traumat päihteitä käyttäviä miehiä kohtaan. Kvist
(2020, 46) totesi tutkimuksessaan, että tilapäismajoituksen järjestäminen ainoastaan Kenttätien
palvelukeskuksessa vaikeutti entisestään naisten tilannetta. Naisilla ei ollut välttämättä mahdolli-
suutta hakeutua palvelukeskukseen esimerkiksi sen vuoksi, että väkivallan tekijä tai hyväksikäyt-
täjä saattoi majoittua samassa yksikössä. Tutkimuksemme haastatteluista nousi esille, että yhtenä
esteenä avun hakemiselle asunnottomuuspalveluista oli Kenttätien palvelukeskusta kohtaan koetut
vahvat ennakkoluulot muun muassa paikan maineen vuoksi. Tuloksista oli pääteltävissä, että haas-
tateltavien käsitys Kenttätien palvelukeskuksesta perustui yleisesti tiedostettuihin negatiivisiin ole-
tuksiin ja toisen käden tietoihin, minkä vuoksi avun hakemisen kynnyksinä palvelukeskuksesta oli kor-
kea. Tutkimuksemme tuloksia vahvisti Kvist (2020, 55) kuvaillessaan asunnottomien henkilöiden
asenteita, jotka liittyivät palvelukeskukseen. Vaikka kehitystä parempaan suuntaan oli tapahtunut,
koettiin Kenttätien palvelukeskus silti niin ahdistavana paikkana, että haastateltavat yöpyivät mie-
luummin kadulla kuin palvelukeskuksessa.

Piiloasunnottomuus ei pitkittänyt ainoastaan sen vuoksi, etteivät naiset hakeutuneet asunnotto-
muuspalveluihin, vaan tuloksemme osoittivat, että monisyisiin ongelmiin ei osattu vastata palve-
luissa. Granfelt (2020, 22) viittaa Mayockiin & Brethertoniin (2016) kuvaillessaan naisten asunnot-
tomuuteen liittyviä ongelmia, joita ovat muun muassa päihderiippuvuus ja mielenterveyden ongel-
mat, vaikeat sosiaaliset suhteet sekä rikkoutunut äitiys. Tämä näkyi myös meidän tuloksissamme,
sillä asunnottomuuden lisäksi haastateltavilla oli taustallaan muun muassa päihde- ja mielenter-
veysongelmia, lasten huostaanottoja, väkivallan ja hyväksikäytön kokemuksia sekä traumatisoitu-
mista. Näiden lisäksi haastateltavat kokivat, että heidän äitiyttään ei otettu huomioon palveluissa.
Tuloksista kävi ilmi, että haastateltavia ei haluttu tai osattu auttaa eri palveluissa, eivätkä he tulleet
kuulluiksi ja heihin suhtauduttiin välinpitämättömästi. Silloin kun eri ammattilaiset olivat tarjonneet

apua, se oli kohdistunut liian suppeasti vain yksittäiseen ongelmaan tai oikea apu oli annettu väärään aikaan. Tuloksemme osoittivat, että apua tarjotessa ei haastateltavan elämäntilannetta oltu otettu kokonaisvaltaisesti huomioon. Tuloksiamme vahvisti Rännälin (2021, 107) tutkimus, jonka mukaan asunnottomien naisten elämäntilanteisiin ja asumispolkuihin vaikutti kielteisesti se, että he jäivät todella useasti ilman julkisia sosiaalihuollon palveluita. Asunnottomat naiset kokivat tulevaisuutta torjutuiksi palveluiden ja viranomaisten toimesta. Naisten jo ennestään vaikeita tilanteita vaikeuttivat tehoton palveluohjaus, työntekijöiden asenteet sekä toimimattomat arviointikäytännöt.

Haastatteluissa korostui se, että asunnottomat naiset tarvitsevat vain heille suunnattuja asumispalveluita. Haastatteluissa kävi ilmi, että pitkään kestäneen piiloasunnottomuuden ja siihen liittyvien ikävien kokemusten vuoksi toivottiin, että muilla asunnottomilla naisilla olisi muitakin mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja, kuin mitä itsellä oli. Tuloksemme osoittivat, että naisten paikan olemassaolo voisi saada piiloasunnottomat naiset hakemaan helpommin apua, jolloin myös heidän asunnottomuutensa tulisi näkyväksi. Tällöin heidän avun ja tuen tarpeensa voitaisiin ottaa huomioon ja tämän avulla palveluita voitaisiin kehittää nimenomaan asunnottomien naisten tarpeita vastaaviksi. Haahela (2015, 83) kuvaili tutkimuksessaan sukupuolierityisiä matalan kynnyksen palveluita, joihin naisten oli helppo osallistua. Tällaiseen paikkaan saattoi kävellä suoraan kadulta sisälle ja sieltä oli mahdollista saada lepopaikka, ruokaa, vaatteita sekä se antoi mahdollisuuden olla sisällä lämpimässä. Tuloksemme osoittivat, että haastateltavat kokivat naisten oman paikan tarpeelliseksi ja sitä tuki myös NEA-hankkeen vahva näkemys siitä, että naiset tarvitsevat oman kohtaamispaikan tai aukioloajat, jotka ovat vain naisille tarkoitettuja (Lehtonen 2020, 40).

6.2 Asunnottomuuden aiheuttamat tunteet

Haastateltavat kuvailivat asunnottomuutta rankkana ja raskaana kokemuksena. Asunnottomuuteen kietoutui monia erilaisia tunteita, joista tuloksissa nousi esiin vahvasti häpeä. Oma ulkoinen olemus, oma asema, elämäntilanne, elämässä ja yhteiskunnan odotuksissa epäonnistuminen sekä oman kodin puuttuminen aiheuttivat häpeää. Laihialan (2018, 34–35) mukaan häpeä näyttäytyy sekä henkilökohtaisena että sosiaalisena kokemuksena ja sen kokemiseen vaikuttaa se, yritetäänkö vastata omiin vai ulkopuolelta asetettuihin vaatimuksiin. Henkilökohtainen häpeä on itsensä arvioimista negatiivisesti, kun taas sosiaalisen häpeän kokemus on pelko siitä, että oma tila paljastuu muille ja miltä ihminen kokee näyttävänsä toisten silmissä. Henkilökohtainen häpeä näkyi tu-

loksissamme itsensä moittimisena ja syyllistämisenä asunnottomuuden aiheuttamasta elämäntilanteesta. Haastatteluista kävi ilmi, että omien asioiden ajautumista haastavaan tilanteeseen oli vaikea ymmärtää itsekkin. Vahvat sosiaalisen häpeän kokemukset kävivät tuloksistamme ilmi muun muassa siten, että omaa tilaa yritettiin peitellä valehtelemalla muille ihmisille omasta elämäntilanteesta ja asumisesta. Rännälin (2021, 47) tutkimus osoitti, että naissukupuoleen kytkeytyi vaatimus elämänhallinnan ja asumisen onnistumisesta, mikä ilmeni niin sanottuna pärjäämisen pakkona. Tästä poikkeaminen oli naisille häpeällistä ja sai aikaan ongelmien piilottelua.

Väyrysen (2007, 105) mukaan ihminen ei voi tuntea yhteenkuuluvuutta muihin ihmisiin tilanteissa, joissa hän kokee tulevansa määriteltyksi poikkeavaksi negatiivisella tavalla ja se aiheuttaa häpeän kokemuksen itsestä ihmisenä. Haastateltavat kokivat oman ulkonäön ja olemuksen poikkeavan muista ihmisistä ja toisten ihmisten tuijotus tuntui epämiellyttävältä, mistä aiheutui voimakas häpeän tunne. Häpeän kokemus oli niin vahva suhteessa toisiin ihmisiin, että se sai muokkaamaan omaa käytöstä siten, että he esimerkiksi liikkuvat muulloin kuin päiväsaikaan välttääkseen toiset ihmiset ja heidän arvostelunsa. Tulokset osoittivat, että haastateltavat kokivat voimakasta alemmuuden sekä huonommuuden tunnetta ja tunsivat olevansa yhteiskunnan pohjalla. Tämän vuoksi he etsiytyivät samassa tilanteessa olevien ihmisten pariin, sillä siellä heitä ei arvosteltu. Myös Kvist (2020, 49) ja Laihiala (2018, 35) toivat tutkimuksissaan esille sen, kuinka asunnottomat identifioivat itsensä yhteiskunnalliselta asemaltaan ”pohjasakaksi” ja kuinka riittämättömyyden ja huonommuuden tunne sai aikaan vetäytymistä ja etäisyyden ottamista muuhun yhteiskuntaan.

Kokemus asunnottomuudesta altistaa muun muassa pelon tunteelle (Halonen 2017, 11). Haastateltavat kokivat ahdistusta ja pelkoa asunnottomuuden aikana erilaisissa tilanteissa. Tuloksistamme kävi ilmi, että pelkoa ja ahdistusta koettiin varsinkin silloin, kun itsensä joutui altistamaan tilanteisiin, joissa ei tiennyt mitä tulee tapahtumaan. Haastateltavat kertoivat, että pelko ja ahdistus olivat läsnä jo silloin, kun tiesi jäävänsä asunnottomaksi. Tuloksistamme ilmeni, että pelon ja ahdistuksen tunteet liitettiin tilanteisiin, joissa ei ollut hallinnan ja kontrollin tunnetta ja koettiin olevan toisten ihmisten mielivallan alla. Tutkimuksemme tuloksia vahvisti Halosen (2017, 17) tutkimus, jonka mukaan kokemus jonkin asian armoilla olemisesta sekä tunne omasta arvottomuudesta ja avuttomuudesta olivat pohjana pelolle, johon liittyi fyysinen uhka. Kokemus siitä, että omaa elämää ei pysty ohjaamaan eikä asioille mahda mitään, oli lamaannuttava.

Halosen (2017, 11) mukaan tunteiden kokeminen voi näkyä tietynlaisena käyttäytymisenä, jolla tarkoitetaan tunteiden julkista puolta. Tämä tuli esille meidän tuloksissamme siten, että ahdistuksen

ja pelon aiheuttamaa pahan olon tunnetta purettiin aggressiivisen ja väkivaltainen käytöksen kautta. Tutkimuksemme tuloksista kävi ilmi, että myös päihteiden avulla yritettiin helpottaa omaa oloa ja päihteidenkäytön koettiin olevan keino selviytyä päivästä toiseen. Tuloksemme osoittivat, että asunnottomuuden aiheuttamat vaikeat tunteet ja päihteidenkäyttö saivat aikaan kierteen, jossa molemmat tekijät vahvistivat toisiaan ja syvensivät ahdinkoa entisestään. Mayock & Sheridan (2012, 11) totesivat tutkimuksessaan, että asunnottomuudella ja päihteidenkäytöllä oli vahva yhteys. Heidän mukaansa suurimmalla osalla asunnottomista naisista oli päihdeongelma ja päihteidenkäytön koettiin olevan syy sille, minkä takia oli säilynyt hengissä.

7 POHDINTA

Sosiaalialan kompetenssien oppimistavoitteista olimme nostaneet tärkeimmäksi eettisen osaamisen. Aiheen tutkiminen oli itsessään eettinen valinta, sillä tutkimuksemme kohdistui sosioekonomiselta asemaltaan kaikkein haavoittuvimpiin ihmisiin. Asunnottomat naiset asettuvat yhteiskunnassa yhteen marginaalisimmista ja huono-osaisimmista ryhmistä ja tämän vuoksi pidimme välttämättömänä sitä, että asunnottomat naiset saavat äänensä aidosti kuuluviin ja saavat itse kertoa oman tarinansa. Heikoimmassa asemassa olevat ihmiset ovat usein vaiennettuja, jolloin heidän on haastavaa vaikuttaa omiin asioihinsa ja tilanteeseensa. Koimme olevamme etuoikeutettuja, koska me saimme tilaisuuden tuoda heidän kertomansa julki. Aiheen arkaluontoisuuden vuoksi meille tutkijoille oli erittäin tärkeää, että haastateltaviamme ei voitu tunnistaa raportistamme, jonka vuoksi päädyimme kirjoittamaan tuloksemme ja johtopäätöksemme passiivissa. Siitä huolimatta, että sen käyttö saattoi lisätä riskiä lukijan etäännyttämiseen, oli passiivin käyttö mielestämme eettisesti perusteltua haastateltavien naisten anonymiteetin säilyttämisen vuoksi.

Eettisen osaamisen yhtenä tavoitteena on osata asettua yhteiskunnalliselta asemaltaan haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien puolelle. Tutkimusprosessin alussa naisten asunnottomuus aiheena kuulosti mielenkiintoiselta ja tärkeältä, mutta silloin meiltä vielä puuttui ymmärrys siitä, kuinka merkitykselliseksi tämän aiheen esille nostaminen muodostuisi. Prosessin edetessä käsityksemme naisten asunnottomuudesta ja sen aiheuttamista kohtuuttomista tilanteista avautui ja varsinkin haastattelujen jälkeen naisten asunnottomuuden raadollisuus selkeni meille. Siinä vaiheessa aloimme viimeistään käsittää, kuinka äärimmäisen tärkeästä asiasta on kyse ja kuinka merkittävää aihetta on tutkia. Naisten tilanteiden pohtiminen ja ajatuksen tasolla heidän asemaansa asettuminen vahvisti haluamme nostaa naisten asunnottomuus ja siihen liittyvät nais erityiset piirteet esille ja tuottaa tietoa niille tahoille, joilla on mahdollisuuksia parantaa asunnottomien naisten oloja. Ymmärsimme sen, kuinka tärkeää meidän on tulevana sosiaalialan ammattilaisina toimia niiden ihmisten asioiden ajajina, jotka eivät siihen itse pysty ja toimia puolesta puhujina heille, jotka eivät saa ääntään kuuluville.

Asunnottomien naisten ongelmat ovat usein monisyisiä ja yhteenkietoutuneita, jolloin yksittäisen ongelman poistaminen tai lievittäminen ei auta, vaan nainen ja hänen elämäntilanteensa tulee nähdä kokonaisuutena. Tutkimusprosessin aikana pohdimme usein naisten elämäntilanteita ja niihin liittyviä haasteita ja sitä, kuinka heidät oli kohdattu eri palveluissa. Prosessi vahvisti haluamme

tehdä tulevaa työtämme ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Tietämyksemme siitä, kuinka tärkeää on ihmisen inhimillinen ja arvostava kohtaaminen sekä aito kuunteleminen ja läsnäolo, vahvistui tutkimusprosessin myötä entisestään. Ymmärryksemme lisääntyi siitä, kuinka suuren ponnistuksen takana avun hakeminen voi olla tilanteessa, jossa elämänhallinta voi olla osittain tai jopa kokonaan menetetty. Voimavarat saattavat olla niin vähissä, että pieninkin avun hakeminen voi olla ylitsepääsemättömän vaikeaa. Kun tulevassa työssämme sosiaalialan ammattilaisina kohtaamme tällaisessa tilanteessa olevia asiakkaita, tulee meidän vastata heidän hätäänsä joko itse auttamalla tai varmistamalla heille avun saanti jotain muuta kautta. Missään vaiheessa emme voi poiskäännyttää avun hakijaa. Naisten elämäntarinoiden tutkiminen sai meidät ymmärtämään enemmän myös sitä, kuinka heikko toimintakyky ihmisellä voi olla kohtuuttomassa elämäntilanteessa. Elämän ollessa kaoottista esimerkiksi lupauksen pitäminen tai sitoutuminen esimerkiksi so-vittuihin tapaamisiin ja tiettyihin aikatauluihin voi olla lähes mahdotonta ja nämä seikat osaamme nyt paremmin ottaa huomioon tulevassa työssämme.

Naisten elämäntarinoissa nousi esiin seikkoja ja elämässä tehtyjä valintoja, jotka olivat ristiriidassa omien arvojemme kanssa ja ne saivat aikaan paljon reflektointia keskustelua ja pohdintaa meidän tutkijoiden kesken. Ammatillisen kasvumme kannalta juuri tämän kaltaiset keskustelut olivat antoisimpia ja opettavaisimpia sekä vahvistivat eettistä osaamistamme. Pohdimme myös sitä, kuinka tulevassa työssämme voimme joutua tilanteisiin, joissa omat arvomme eivät kohtaa asiakkaan arvojen ja elämässä tehtyjen valintojen kanssa. Keskustelimme siitä, että arvoriididoista huolimatta meidän tulee osata toimia eettisesti perustellusti ja asiakkaan hyväksi sekä kohdata kaikki asiakkaat yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti.

Tutkimukseemme liittyi myös kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen osaamistavoitteet. Tutkimuksen aikana huomasimme, että naisten asunnottomuutta ilmiönä sekä sen nais erityisiä piirteitä ei tunnusteta. Tämä johtuu siitä, että naisille tyypillisintä on piiloasunnottomuus, jonka vuoksi naisten asunnottomuuden laajuutta ei tiedosteta. Näin ollen asunnottomat naiset jäävät näkymättömiksi palvelujärjestelmässä, päättäjien taholla ja jopa asumispalveluissa. Keskustelimme tutkimusprosessin aikana usein siitä, kuinka epätasa-arvoisessa asemassa asunnottomat naiset ovat palveluiden suhteen asunnottomiin miehiin verrattuna. Naisten asema on äärimmäisen huono, sillä he jäävät usein yksin palvelujärjestelmän aukkojen vuoksi. Tämän lisäksi naisten asemaa heikentää monien eri ongelmien yhteenkietoutuminen, jolloin palveluissa ei osata vastata heidän tarpeisiinsa. Meidän tutkijoiden välillä heräsi paljon keskustelua ja pohdintaa siitä, että naiset hyötyisivät oikea-aikaisista ja tarpeenmukaisista monialaisista ja -amatillisista palveluista. He tarvitsisivat

valmiita palvelupolkuja ja erityisosaamista (muun muassa trauma-, väkivalta-, mielenterveys- ja päihdetyötä), joissa asunnottomuuden nais erityiset piirteet tunnistettaisiin ja osattaisiin ottaa huomioon. Ensiarvoisen tärkeää olisi myös yhteistyön lisääminen kokemusasiantuntijoiden kanssa. Pohdimme sitä, että vain naisille suunnattujen palvelujen avulla voitaisiin ennaltaehkäistä ongelmien kasautumista, syrjäytymistä sekä vähentää muun muassa terveydenhuollon kuormitusta. Tasa-arvoistamalla ja kehittämällä naisten asunnottomuuspalveluita saataisiin piiloasunnottomuus vähenemään ja sen seurauksena naisten yhteiskunnallinen asema, osallisuus sekä osallistumisen mahdollisuudet paransivat.

Naisten asunnottomuuden tutkiminen oli valtavan antoisaa ja mielenkiintoista, mutta samalla se oli henkisesti raskasta ja vaativaa. Mitä syvemmälle aiheeseen perehtyi, sitä enemmän se herätti erilaisia tunteita ja ajatuksia ja usein asunnottomien naisten kohtaloiden pohtiminen sai aikaan syvää liikuttumista. Huomasimme toistuvasti miettivämme naisten tarinoita siitä näkökulmasta, että entä jos olisimme itse siinä tilanteessa, jossa naiset olivat. Aiheemme oli niin puhutteleva ja ajatuksia sekä pohdintaa herättävä, että se vaati meidän tutkijoiden kesken pitkiä reflektioivia keskusteluja ja näiden keskusteluiden avulla purimme sitä henkistä kuormitusta, jota aihe sai meissä aikaan. Pohdimme naisten asunnottomuutta muun muassa haastateltavien naisten, palveluiden, asunnottomien kanssa työskentelevien ammattilaisten sekä naiseuden ja äitiyden näkökulmasta, mutta raskaimmaksi koimme aiheen käsittelyn naiseuden ja äitiyden näkökulmasta. Se, että nainen on niin armottoman epätoivoisessa tilanteessa, ettei hän näe muuta vaihtoehtoa, kuin riskeerata oma turvallisuutensa sekä fyysinen koskemattomuutensa saadakseen yöpaikan, tuntui julmalta ja kohtuuttomalta. Huomasimme peilaavamme asunnottomien naisten äitiyden kokemuksia oman äitiytemme kautta ja se toi syvyyttä aiheen pohdintaan. Yhteiset keskustelut auttoivat käsittelemään aihetta ja niiden avulla omat ajatukset selkiytyivät ja jäsenyivät sekä omia tunteita oli helpompi tarkastella. Välillä kuitenkin koimme, että ainoa keino prosessoida aihetta oli ottaa etäisyyttä siihen ja pitää pieniä taukoja. Aiheen työstäminen osoitti meille, kuinka tärkeässä osassa tulevassa työssämme on kuormittavien asioiden läpikäynti kollegoiden kanssa omaa työssä jaksamista ajatellen. Myös työnohjauksen avulla voimme tukea työhyvinvointiamme. Pohdimme, että on tärkeää tarkkailla omia tunteita ja tuntemuksia raskaiksi koettujen kohtaamisten tai asioiden jälkeen, sillä tiedostamme uupumisen riskit, joita tulevaan työhömmme voi liittyä.

Naisten asunnottomuuden tutkimisen kautta olemme oppineet, kuinka yksilöllisiä naisten tilanteet voivat olla ja kuinka erilaisilla tavoilla nainen voi asunnottomuuden kokea. Olemme oppineet, kuinka tärkeää on kohdata sekä ihminen että hänen tilanteensa yksilöllisesti ja kuunnella sitä, mitä

juuri hänellä on kerrottavaa. Samankaltaisetkin tilanteet saavat aivan eri merkityksiä eri yksilöiden kokemana. Se, mitä nais erityisyys tarkoittaa asunnottomuudessa, selkiytyi meille tutkimusprosessin aikana ja tiedostamme nyt, kuinka tärkeää nais erityisyyden huomioon ottaminen on asunnottomien naisten parissa työskenneltäessä. Naisilla saattaa olla taustallaan erittäin rankkoja ja traumatisoivia kokemuksia, jonka vuoksi naisten kohtaaminen vaatii empatiaa, hienovaraisuutta sekä oman tilan antamista naiselle. Perehtyminen naisten asunnottomuuteen ja sen nais erityisiin piirteisiin on tuonut meille valtavasti uutta tietoa, ja pidämme erittäin tärkeänä tiedon jakamista myös muille ammattilaisille.

Tutkimusprosessin edettyä analyysivaiheeseen meille alkoi muodostumaan ideoita jatkotutkimus aiheista. Haastateltavien kertomuksissa kuului voimakas pettymys ja tyytymättömyys palvelujen saatavuuteen, ajoitukseen, laatuun sekä tarkoituksenmukaisuuteen. Se, mitä asunnottomat naiset toivoisivat konkreettisesti palveluilta, eli minkälaisiin ongelmiin he kokevat tarvitsevansa apua ja tukea, ja minkälaisista palveluista he aidosti kokisivat hyötyvänsä, olisi mielenkiintoinen tutkimus aihe. Tällaisessa tutkimuksessa myös kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen toisi valtavasti arvokasta tietoa. Aiheen tutkiminen toivon mukaan johtaisi siihen, että palvelut ja niiden tarve kohtaisivat paremmin, sillä palvelut eivät ole kehittyneet oululaisten asunnottomien naisten tarpeita vastaaviksi. Pohdimme, että olisi erittäin mielenkiintoista ja mielestämme erittäin tärkeää jatkaa aiheen tutkimista myös asunnottomuus- ja sosiaalipalveluiden työntekijöiden näkökulman kautta, sillä se tuottaisi arvokasta tietoa siitä, millaisena naisten asunnottomuus näyttäytyy viranomaisten ja muiden ammattilaisten silmin. Jatkotutkimukset voisivat saada aikaan myös sen, että naisten asunnottomuus ilmiönä tulisi tunnetummaksi Oulun alueella ja oululaisille päättäjille. Mitä enemmän aihetta tutkittaisiin, sen paremmin epäkohdat tulisivat esiin, jolloin niitä voisi myös alkaa korjata. Nyt, kun sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on käynnissä ja hyvinvointialueita ja niiden palveluita suunnitellaan ja kehitetään, olisi oivallinen tilaisuus tarttua naisten asunnottomuuden ilmiöön ja eri ratkaisuihin ja palveluihin pyrkiä poistamaan se kokonaan.

LÄHTEET

Andersson, Maarit 2019. Äitiys on mahdollisuus. Teoksessa Oikeus Päihdehuoltoon (toim. Airi Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto). Tampere: Vastapaino, 115–140.

Ahtola–Poiesz, Petra, Gergov–Koskelo, Anne & Virrankoski Lotta 2020. Talousasioiden puhekeskiö ja traumainformoitu työote tukemassa asumista Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhteisöissä. Teoksessa Kohti kotia ja turvaa – Naisriityisyys asunnottomuustyössä (toim. Leena Lehtonen, Riitta Granfelt & Pilvi Azeem). Y-Säätiö, 44–51. Hakupäivä 16.7.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2020. Hakupäivä 20.4.2022. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2021. Selvitys 2/2021 Asunnottomat 2020. Hakupäivä 24.2.2022. <https://www.ara.fi/download/noname/%7B016E9233-B95F-4B34-AFEC-C3B6395E1263%7D/165063>.

Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskus 2022. Selvitys 2/2022. Asunnottomat 2021. Hakupäivä 3.3.2022. [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2021\(62592\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2021(62592)).

Asunto ensin 2018. ASTE- hankkeen esite. Hakupäivä 17.2.2022. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2021/03/ASTE-hankkeen-esite.pdf>.

Asunto ensin 2018. Tietoa asunnottomuudesta. Hakupäivä 3.3.2022. <https://asuntoensin.fi/tietoa/>.

Erkkilä, Elisabet 2017. Asunnottomuus ja sosiaalityö. Teoksessa Sosiaalityön käsikirja (toim. Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki). Tietosanoma Oy, 307–312.

Fredriksson, Peter & Kaakinen, Juha 2018. Asunto ensin -politiikan läpimurto. Teoksessa Yöma-
jasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros (toim. Peter Fredriksson).
Helsinki: Into Kustannus Oy, 113–136.

Granfelt, Riitta 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden
seura.

Granfelt, Riitta 2004. Marginaalitarinoita. Asunnottomuuden, päihteiden ja rikosten kierre naisten
ja miesten tulkitsemana. Teoksessa Sukupuoli ja sosiaalityö (toim. Marjo Kuronen, Riitta Granfelt,
Leo Nyqvist & Päivi Petrelius). Ps-kustannus, 197–248.

Granfelt, Riitta 2013. Naisten kokemuksia kodittomuudesta ja vankeudesta. Teoksessa Varjoja nai-
seudessa (toim. Elina Virokannas & Sanna Väyrynen). UNIPress, 199–219.

Granfelt, Riitta 2018. Sosiaalityö kodin rakentamistyönä yhteiskunnan marginaaleissa. Teoksessa
Tutkiva sosiaalityö. Sosiaalityön kodit ja kodit sosiaalityössä (toim. Johanna Ranta, Jenni-Mari Räsä-
nen & Kirsi Günther). Talentia-lehti. Sosiaalityön tutkimuksen seura 2018, 61–72. Hakupäivä
1.3.2022. <https://talentia.e-julkaisu.com/2018/tutkivasosiaalityo/docs/tutkivasosiaali-tyo2018.pdf#page=31>.

Granfelt, Riitta 2020. Vailla kotia – Asunnottomuuden tutkimusta naisten parissa. Teoksessa Kohti
kotia ja turvaa – Nais erityisyys asunnottomuustyössä (toim. Leena Lehtonen, Riitta Granfelt & Pilvi
Azeem). Y-Säätiö, 18–26. Hakupäivä 27.2.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf.

Granfelt, Riitta & Turunen, Saija 2021. Naisten asumispoluilta kerrottua – asukkaiden ja ammatti-
laisten kokemuksia asunnottomuudesta, kodista ja asumissosiaalisesta työstä. Y-Säätiö. Haku-
päivä 4.3.2022. https://ysaatio.fi/assets/files/2021/09/1.WEB_Tutkimusraportti_Granfelt_Turunen_2021.pdf.

Haahtela, Riikka 2015. Asiakkuuksien rakentuminen asunnottomille suunnatussa naistyössä. Acta
Universitatis Tamperensis 2023. Tampereen yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 4.3.2022.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/96654/978-951-44-9713-1.pdf?sequence=1&isAllo-wed=y>.

Halonen, Terhi 2017. Peloista pahin: Etnografinen tutkimus asunnottomuuden herättämistä kokemuksista itäsuomalaisten nuorten keskuudessa. Lähde: Historiatieteellinen Aikakauskirja 14, 7–23. Hakupäivä 19.7.2022. <https://lahde.journal.fi/article/view/67818/28429>.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2015. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus. Hakupäivä 26.7.2022. Ellibs (amk). Vaatii käyttöoikeuden.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi

Holopainen, Arja, Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2020. Grounded theory. Aineistolähtöinen tutkimustapa. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät (toim. Anu Puusa & Pauli Juuti). Gaudeamus Oy, 239–255.

Hyväri, Susanna 2016. Asumissosiaalinen työ arjen tukena ja osallisuuden vahvistajana. Teoksessa Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä (toim. Jari Helminen). 1.painos. Edita, 115–125.

Juhila, Kirsi 2018. Aika, paikka ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi 2022. Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Hakupäivä 20.4.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodologia/kvaliteetti/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>.

Kaakinen, Juha 2020. Esipuhe. Teoksessa Kohti kotia ja turvaa – Nais erityisyys asunnottomuustyössä (toim. Leena Lehtonen, Riitta Granfelt & Pilvi Azeem). Y-Säätiö, 9. Hakupäivä 27.2.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf.

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Hakupäivä 20.4.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodologia/kvaliteetti/kvaliohjeet/>.

Karppinen, Jari 2020. Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) loppuraportti. Hakupäivä 4.3.2022. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/01/AUNE-ohjelman-loppuraportti-Karppinen-Kehitt%C3%A4misesuuskunta-Avainv%C3%A4ki.pdf>.

Karttunen, Teija 2019. Nais erityistä päihdehoitoa – etnografinen tutkimus päihdehoitolaitoksen naistenyhteisöstä. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 25.2.2022. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/65481/978-951-39-7839-6_vaitos28092019.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kettunen, Marko 2007. Kysymyksiä asunnottomuudesta Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 72 (4), 380–391. Hakupäivä 13.4.2022. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100668/074kettunen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Kvist, Päivi 2020. Kenellä on vastuu asunnottomuudesta? Tapaustutkimus oululaisesta asunnottomuudesta. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu. Hakupäivä 19.7.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/69341/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202006013598.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. 1.painos. Edita Prima Oy.

Laihiala, Tuomo 2018. Kokemuksia ja käsityksiä leipäjonoista. Huono-osaisuus, häpeä ja ansaitsevuus. Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 18.7.2022. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/18868/urn_isbn_978-952-61-2699-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Lehtonen, Leena 2020. NEA – nais erityisyys asunnottomuustyössä. Teoksessa Kohti kotia ja turvaa – Nais erityisyys asunnottomuustyössä (toim. Leena Lehtonen, Riitta Granfelt & Pilvi Azeem). Y-Säätiö, 36–42. Hakupäivä 1.3.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf.

Lehtonen, Leena, Azeem, Pilvi 2020. Johdanto. Teoksessa Kohti kotia ja turvaa – Nais erityisyys asunnottomuustyössä (toim. Leena Lehtonen, Riitta Granfelt & Pilvi Azeem). Y-Säätiö, 14–16. Hakupäivä 25.2.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf.

Lehtonen, Leena, Granfelt, Riitta & Azeem, Pilvi 2020. Yhteenvetoa. Teoksessa Kohti kotia ja turvaa – Nais erityisyys asunnottomuustyössä (toim. Leena Lehtonen, Riitta Granfelt & Pilvi Azeem). Y-Säätiö, 95–96. Hakupäivä 26.3.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf.

Lehtonen, Leena & Salonen, Jari 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Suomen Ympäristö (3). Helsinki: Edita Prima Oy. Hakupäivä 3.3.2022. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38367/SY_3_2008.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Mayock, Paula & Sheridan, Sarah 2012. Women's 'Journeys' to Homelessness. Key Findings from a Biographical Study of Homeless Women in Ireland. Women and Homelessness in Ireland: Research Paper 1. Hakupäivä 5.4.2022. [Women's 'journeys' to homelessness: key findings from a biographical study of homeless women in Ireland. Women and homelessness in Ireland, Research Paper 1.](#)

Oulun kaupunki 2022a. Päihdeasumispalvelut. Hakupäivä 17.2.2022. <https://www.ouka.fi/oulu/terveyspalvelut/paihdeasumispalvelut#ASTE%20%E2%80%93%20Asunnot%20ADtomien%20sosiaali-%20ja%20terveys%20ADpal%20ADve%20ADluiden%20kehitt%C3%A4%20ADmishanke>.

Oulun kaupunki 2022b. Asuntojen välivuokraus. Hakupäivä 3.4.2022. <https://www.ouka.fi/oulu/asuminen-ja-rakentaminen/asuntojen-valivuokraus>.

Peltola, Senja 2021. Nais erityisessä väkivaltatyössä yhdistyy asiakastyö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Hakupäivä 25.3.2022. https://tietopuu.a-klinikkasaatio.fi/uutinen/nais erityisessa vakivaltatyossa_yhdistyy_asiakastyo_ja_yhteiskunnallinen_vaikuttaminen.

Pohjola, Anneli 2016. Sosiaalityön vastuu heikompaan asemaan joutuneista. Teoksessa Vastavuoroinen sosiaalityö (toim. Maritta Törrönen, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lunden, Petra Salovaara & Minna Veistilä). Helsinki: Gaudeamus, 87–96.

Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi 2015. Mielenterveysasiakkaan asema portaikkomallin ja Asunto ensin-mallin asumispoluilla. Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 23 (1), 66–82. Hakupäivä 13.4.2022. <https://journal.fi/janus/article/view/51243/15695>.

Rännäli, Eva 2021. Nais erityisyyden toteutuminen naisten asumispoluilla ja heille suunnatuissa asunnottomuustyön palveluissa kolmannen sektorin työntekijöiden tulkitsemana. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu. Hakupäivä 23.3.2022. https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/151834/R%C3%83%C2%A4nn%C3%83%C2%A4li_Eva_opinn%C3%83%C2%A4yte.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Saaranen-Kauppinen Anita & Puusniekka, Anna 2009. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. Hakupäivä 20.3.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv>.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Teemoittelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Hakupäivä 19.4.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>.

Saari, Juho 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus.

Saari, Juho, Eskelinen, Niko & Björklund, Liisa 2020. Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Gaudeamus Oy.

Salovaara, Ulla 2019. Päihteet ja nais erityisyys. Rikosseuraamuksissa pyrittävä nais erityisyyden huomioimiseen. Hakupäivä 27.2.2022. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/73408/Haaste4-19_s24-25.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Salovaara Ulla 2021. Vankilasta vapautuvien naisten tuen tarve ja tukemisen mahdollisuudet. Teoksessa Aikuissosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus (toim. Aila-Leena Matthies, Anu-Riina Svenlin & Kati Turtainen). Gaudeamus, 174–183.

Turunen, Saija 2017. Naisten asunnottomuuden nollatoleranssi. Hakupäivä 1.3.2022. https://asuntoensin.fi/assets/files/2017/05/Naisten-asunnottomuus_SaijaTurunen_Y-S%C3%A4%C3%A4ti%C3%B6.pdf.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2022. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Hakupäivä 20.4.2022. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>.

Vailla vakinaista asuntoa ry 2022. Asunnottomuus. Hakupäivä 3.3.2022. <https://vvary.fi/asunnottomuus/>.

Voutilainen, Paavo 2018. Kontrollista kotiin – asunto ensin -periaatteen etiikka. Teoksessa Yöma-
jasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros (toim. Peter Fredriksson).
Helsinki: Into Kustannus Oy, 175–193.

Viisanen, Martta 2019. ”Se on ihan kaikki kaikessa, että on koti”. Nuorten naisten kokemuksia ko-
dittomuudesta ja sen merkityksistä. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu.
Hakupäivä 4.3.2022. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63849/Pro%20gradu%20Viisanen%202019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Väyrynen, Sanna 2007. Usvametsän neidot. Tutkimus nuorten naisten elämästä huumevideoissa.
Acta universitatis lapponiensis 118. Lapin yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 16.8.2022.
https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62366/V%c3%a4yrynen_Sanna_ActaE_197pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

Y-Säätiö 2022. NEA – Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Hakupäivä 20.7.2022. <https://ysaatio.fi/y-saatio/hankkeet/nea-nais erityisyys-asunnottomuustyossa>.

Hyvä vastaanottaja!

Olemme kaksi loppuvaiheen sosionomiopiskelijää Oulun ammattikorkeakoulusta. Kutsumme sinut osallistumaan tutkimukseen, jossa kerätään tietoa naisten asunnottomuudesta. Tutkimuksesamme korostuvat naisten omat, yksilölliset kokemukset aiheesta. Tarkoituksenamme on tuoda naisten oma ääni kuuluville ja sen avulla kuvailla nais erityisyyttä asunnottomuudessa. Juuri sinun elämäntarinaasi ja kokemuksisi tutustuminen olisi ensiarvoisen tärkeää tutkimuksemme kannalta. Kokemuksistasi saatu tieto hyödyttäisi monia naisia, sillä tavoitteenamme on naisten kokemusten avulla tuottaa tietoa yhteistyöorganisaatiolle, jota se voi hyödyntää asunnottomuustyön ja -palveluiden kehittämistä ajatellen. Toivoisimme sinun osallistuvan tutkimukseemme, joka on osa opinäytetyötämme.

Tutkimukseemme osallistuminen on vapaaehtoista ja sinulla on oikeus missä vaiheessa tahansa kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen. Kaikki haastattelussa kerätty tieto käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja siten, että sinua ei voida tunnistaa vastaajien joukosta lopullisesta tutkimusraportista. Tietoja ei käytetä muuhun, kuin tämän tutkimuksen tarkoituksiin. Suostumuslomake, haastatteluaineisto ja tallennettu äänite hävitetään, kun tutkimus on valmistunut. Emme kerää minäänlaisia henkilötietoja tutkimuksemme.

Sinulla on mahdollisuus vaikuttaa sekä haastattelun ajankohtaan että paikkaan. Haastattelua varten on hyvä varata arviolta noin tunti aikaa. Mikäli sinulla on kysyttävää tutkimukseen tai haastatteluun liittyen, voit ottaa yhteyttä meihin joko alla olevien yhteystietojen tai yhteyshenkilömme kautta. Vastaamme mielellämme kysymyksiin. Kiitämme avustasi jo etukäteen.

Ystävällisin terveisin,

Sirpa Niemikorpi o9nisi00@students.oamk.fi

Tiina Pyykkö o9pyti00@students.oamk.fi

Oulun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyö ”Nais erityisyys asunnottomuudessa”.

Olen saanut sekä suullista että kirjallista tietoa liittyen opinnäytetyöhön ja olen tietoinen sen tarkoituksesta ja tavoitteista. Minulla on ollut myös mahdollisuus esittää kysymyksiä opinnäytetyön tekijöille.

Ymmärrän, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä missä vaiheessa tahansa.

Olen tietoinen siitä, että haastattelu nauhoitetaan ja tiedot käsitellään luottamuksellisesti.

Suostun haastatteluun.

Paikka ja aika

Allekirjoitus

Teoriaan pohjautuva käsite	Käsitteen kuvaaminen arkikielellä	Käsitteeseen liittyviä kysymyksiä
Pääteema: Nais erityisyys asunnottomuudessa		
Alateemat: Piiloasunnottomuus, naisen häpeä, asunnottoman naisen äitiys, kodin merkitys		
Piiloasunnottomuus	Oman kodin ja rauhan puuttuminen Toisten koti Toisten tavarat Toisten ihmisten armoilla oleminen Sosiaaliset suhteet Väkivallan uhka	Minkä vuoksi olet jäänyt asunnottomaksi? Millaista elämäsi on ilman omaa kotia? Missä olet oleskellut ollessasi asunnottomon? Miten asunnottomuutesi on vaikuttanut sosiaalisiin suhteisiisi? Oletko kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa asunnottomana ollessasi?
Naisen häpeä	Vaikeuksien salailu Avun pyytämisen ja vastaanottamisen vaikeus Vaikeat tunteet Yhteiskunnan odotukset naisilta	Millaisia tunteita olet kokenut asunnottomuutesi takia? Ovatko jotkin tunteet estäneet sinua hakemasta apua? Minkälaisia keinoja olet käyttänyt selvitäksesi vaikeista tunteista? Ovatko jotkin tunteet vaikuttaneet kykyysi ja tapaasi toimia? Millaisia tunteita sinussa herättää naisiin kohdistuvat yhteiskunnan odotukset asunnottomana ollessasi?
Asunnottoman naisen äitiys	Äitiys osana identiteettiä Äitiyden tunnistaminen	Miten koet äitiytesi asunnottomana? Koetko, että asunnottomuutesi on muuttanut äitiyttäsi ja äidin rooliasi? Millä tavoin? Koetko, että äitiytesi otetaan edelleen huomioon ollessasi asunnottomon?

Kodin merkitys	Asunnon muodostuminen kodiksi Asumisen pysyvyys	Millaisia tunteita sana koti sinussa herättää? Mitä koti sinulle tarkoittaa? Mikä tekee kodin? Koetko, että asunnon muodostumisella kodiksi on merkitystä asumiseesi?
----------------	--	--